

Šiame numery

- Pagrąbtas M. K. Čiurlionis Stasys Yla apie Adomą Galdiką ir jo kūrybą.
- J. Kraliausko romanas "Tautvila" Leonardo Andriekaus eilėraščiai. Pašnekesys su Vytautu Marijošium.
- Leiskim dainininkams pakalbėt. Vladas Jakubėnas apie L. Baltraus koncertą.
- S. Aukštaitis apie D. Lapinsko spektaklį.

Kertinė paraštė

Pagrąbtas Mikalojus K. Čiurlionis

Artėjant šimtmetinei sukakčiai nuo mūsų didžiojo dailiniko ir muziko Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimimo, jo paverdės minėjimas mūsų ir aplamai pasaulio spaudoje dar padažnėjo. Kaip žinome, Čiurlionis gimė 1875 m., ir 1975 metais su eis šimtmetis nuo jo gimtadienio. Be abejo, ta proga ir okupuotoje tėvynėje ir laisvoje išeivijoje, Čiurlionį pagerbiant, bus rengiamos akademijos, bus rašomi straipsniai, leidžiamos monografijos ir kt. Bet labai svarbu, kad ne tik mes patys, bet ir didieji pasaulinio meno centrai, pasaulinio garso meno leidiniai ir žurnalai paminėtų ir jo progą rašyti apie Čiurlionį, kad pasaulio dailės istorijos bei meno enciklopedijų-leksikonų puslapiai neapsiektų be Čiurlionio.

Be abejo, pasaulis jau daug žino apie Čiurlionį ir jubiliejaus progą dar daugiau apie jį sužinos. O tame žinojime lig šiol niekas net neabejojo, kad Čiurlionis yra lietuvių tautos kūrybinis genijus ir jo kūryba priklauso lietuvių tautos kultūrai ir lietuvių tautos istorijai.

Bet štai... Vilniuje leidžiamam savaitraštyje "Literatūra ir menas" š. m. kovo 2 d., Nr. 9 randame straipsnį, užvardintą "Čiurlionis Paryžiuje". Antraštė iš karto pradžiuoja. Galgi artėjančio jubiliejaus progą šiame pasaulinio meno centre rengiama Čiurlionio paveikslų paroda? Gal ten išleista koks stambus leidinys apie Čiurlionį prancūzų kalba? O, straipsnį perskaitę, sužinom tik tiek, kad Čiurlionis jau išpraustas ir rusų meno istorijos rėmus ir toks pakistas pasaulio viešumai.

Straipsnyje "džiaugiamasi" Paryžiuje išleista prancūzės Valentinos Markade knyga "Le Renouveau de L'Art Pictural Russe (1863-1914)", 1971, Editions L'Age D'Homme. Joje apščiiai vietos skiriama ir Čiurlionii, kaip rusų meno istorijos dailininkui. Ir vien dėl to, kad ano meto rusų dailininkai jį vertino, o patys lietuviai dar nesuprato. Tokia logika naudojantis, ir vokiečiai mūsų liaudies dainas galėtų

įsiriškuoti ir germanų folkloro istorijai, nes kultūros pasaulyje jie pirmieji jas išklė. Bet tai irgi būtų atvykusį į Tarybų Sąjungą, lankėsi Maskvos ir Leningrado muziejuose bei bibliotekose, nuo 1967 metų sistemingai susirašinėjo su Kauno M. K. Čiurlionio galerija, konsultuodamasi ir gaudama reikalingos medžiagos". Kad Kaune anos knygos autorė būtų buvusi, iš cituoto teksto nematyti. Tikriausiai, jeigu būtų buvusi ir mačius Čiurlionio originalus, tai ir knygoje būtų to pasigyrus. Bet autorei paveikslai, matyt, tiek ir terūpėjo. Gči Čiurlionį įtraukti į rusų meno istoriją galima ir be to. Anos prancūzės globėjams Leningrade ir Maskvoje, Čiurlionio surusiniimo siekiant, gal net buvo rizikinga jai leisti nuvažiuoti ir į Kauną, kad neparašytų priešingai, pamačius lietuvių teikiama pagarba Čiurlionii ir jį kitaip nuteikta.

Visas šis M. K. Čiurlionio rusų meno istorijon įtraukimo faktas vadintinas niekuo kitu, o tik akipilėšiškausi vogimu. Tai brutalus grobimas iš lietuvių meno istorijos brangiausio jos turto — Čiurlionio. O plėšimas labai apgalvotas ir užmaskuotas. Jeigu anoji knyga būtų parašyta kokio rytiečio ir pusiau totoriaus rusu, tai kas ten Vakarų pasauly bepatikės Čiurlionio rusiškumu. Kas kita, kai jį surusins meniškiausios vakarietiškos prancūzų tautos atstovė pačiame Paryžiuje. To paties pamušalo ir anos žinios paskelbimas "Literatūroje ir mene" atskiru straipsniu. Lyg patyčiai anas "džiaugsmingas" straipsnis, maskuojant nešvarius tikslus, paskelbtas ne kieno kito, o Čiurlionio sesers V. Čiurlionytės-Karūženės vardu. Ir mes dėl to jos čia visai nekaltiname, o tik reikiame gilia užuojauta, su prasdami, jog ne 78 metų senutei spyruotis prieš džengskaniškąs okupanto užmačias.

Galdikas jau buvo žinojęs apie garsią barono Stiglicko taikomojo meno mokyklą. Pataikė į stojamųjų egzaminų laiką ir nutarė ban-

Galdikas, didelis formos meistras ir gelmių ieškotojas, lyginamas su ne vienu žinomu pasauliniu vardu, bet ypatingai su savuoju Čiurlioniu. Jiedviem, pasak Aleksio Rannit, būdingas "gamtinis pietizmas", tipiškas lietuvių jausenai (Galdiko parodos Chicagoj leidinys, 1963).

Čiurlionį ir Galdiką sieja viena "giminytė": jie abu neturėjo geros mokyklos nei žymių mokytojų, tik talentą, kuris prisikaupė savos aplinkos pergyvenimais ir buvo realizuotas dideliu, patvariu darbu. "Gerai, rašo, Waldemar George, kad Galdikas nesinaudoja mokyklinėmis formulėmis ir pabrėžia savo asmenybę. Galdikas pasiieka savo originalume" (Monografija pr. kalba, Paris 1931, 3-4).

Pastruošimas kūrybai

Kiekvienas dailininkas, daugiau ar mažiau, yra savo aplinkos, savo žemės ir savo laiko vaikas. Čiurlionio aplinką bene geriausiai pavaizdavo jo sesuo Jadvyga "Atsiminimuose apie M. K. Čiurlionį" (Vilnius 1970), o Galdikas savo "pirmines šaknis" pats apibūdina "atsakymuose į Aidų redakcijos klausimus" (Aidai 1968, Nr. 8). Jis gimė (1893) bene archaiškiausioje Žemaičių mosėdikių srity, Giršlinų vienkliemy, dideliame ūkyje. "Tai buvo, rašo Galdikas, vienas iš didžiųjų ūkių Kretingos apskrityje, apsuptytas girios su milžiniškais ąžuolais, beržynais, ošiančiais epušrotais ir eglėmis. Okio žemėje stovėjo keletas kryžiatulpių su Rūpintojėliu, Apaizda, Dzidoreliu, Jurgeliu, kieme aukštas kryžius su dviem kryžmomis ir 'Dievo mūka', o prie kelio — didoka balta koplytėlė su tėvo tapyta Madona. Kambariuose kabojo daug šventųjų spalvotų paveikslų ir spalvotas barreljefas — Kristus galva. Svečių kambary kabojo didelė 'Dievo mūka'".

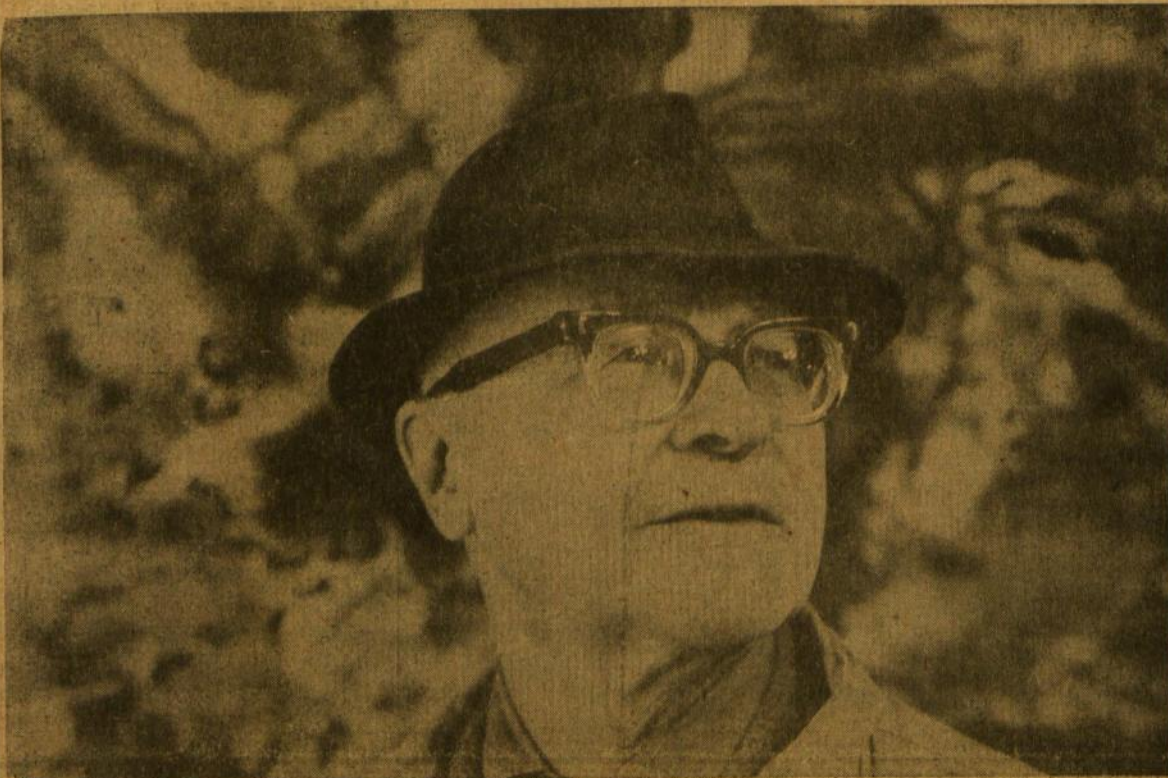
Vaidzinė aplinka, alsuojanti gamtine ir religine mistika, buvo dar papildyta žodine — melodine pasaulimi. "Žiemos vakarais, rašo Galdikas, klausiausi auklių ir senelių elgetų pasakų, verpėjų dainų... Penktos samdinių poros dainavo... Vasarą šienapiūtė su kelių dešimčių piovėjų bei grėbėjų dainomis, rugiapūtė su pabaigtuvėmis, žaidimais ir šokiais. Rudenį bulvių kasėjos ir linų rovojės vėl su daina ir savo apeigomis... Mamytė be susijaudinimo ašarų negalėjo klausyti muzikos ir dainų. Mėgo poeziją ir pati bandė rašyti... Tėvas jaunystėje buvo geras smuikininkas... Pats šiek tiek tapė, o jo brolis, išstojęs iš kunigų seminarijos, gerai tapė". Ir Adomėlis, būdamas trejų metų, pradėjo pats tapyti suodimis, paskui nukniaukdavo "spalvų" iš motinos, skirtų sūlams ir muilui dažyti. "Už drabužių ir veido išsiertilijomai dažnai bausdavo, bet tas neatbaidė nuo tapybos".

Galdikas mokėsi Mosėdyje, paskui Liepojos gimnazijoje. Nemetė savo aistros piešti ir galvojo eiti į menininkus. Apie tai sužinojo dėdė, motinos brolis kun. Pr. Karevičius, ir parašė jam laiška: turis baigti realinę gimnaziją ir stoti į inžinierių institutą. Adomui suspaudė širdį ir jis išbėgo į mišką išiverkti. Jį atsekė giminaitis Gurauskas, parvykęs iš Petrapilio, kur turėjo tarnyba prie universiteto ir didelį valdišką butą. Sužinojęs, ko verkia devyniolikmetis, pasiūlė vykti su juo Petrapilin ir pas jį apsigyventi. Tai buvo 1912 metai.

Galdikas jau buvo žinojęs apie garsią barono Stiglicko taikomojo meno mokyklą. Pataikė į stojamųjų egzaminų laiką ir nutarė ban-

GYVENIME IR SPALVOSE

Adomo Galdiko pomirtinės parodos Čiurlionio galerijoje progą

Adomas Galdikas gamtoje

(Lietuvių foto archyvas)

dyti savo laimę. Stojančiųjų buvo šimtinė, o patekti galimybės tik ketvertai. Atranka buvo daroma pagal konkursinius piešimo darbus. Posaivaitės Galdikas rado tarp keturių iškabintų pavardžių ir savąją. Tada nuvyko pas dėdę Karevičių, tuo metu buvusį Petrapilio katedros patybos kursus mokytojams ruošti, iš kurių vėliau išaugo meno mokykla. Kursams stigo priemonių, ir Galdikas buvo komandiruotas 1923 m. į Berlyną jų priemonių paieškoti ir supirkti. Ką rasdamas siuntė

— Na, žinoma, neišlaikė. Teks eiti inžinerijos mokyti.

— Išlaikiau, — ir papasakojo kaip tai įvyko.

— Matyt, tokia Dievo valia, — pagaliau sutiko dėdė. "Ir mes susitaikėm", pridėda Galdikas.

Mokslas truko ketvertą metų, bet "mokykla buvau nepatenkintas. Jos programa buvo perkrauta bendro lavinimosi ir specialių dalykų pamokomis... Vakarais lankydavau Dailės akademiją, o sekmadieniais privačią tapybos studiją". Be to, lankė parodas, bibliotekas, garsųjį Eremitažą ir susidomėjo ypač ikonoms. Grafiko specialybę įgijo 1916 metais ir diplomą gavo už baigiamąjį eforto darbą. Dar metus mokėsi ten pat meno pedagogikos.

Karo metu atsirado Petrapilį daugiau lietuviško jaunimo, ir jis įsitraukė į jų veiklą. Tur būt, dėdės kunigo lenkiamas, bendravo daugiau su ateitininkais, nors kartais juos vadindavo davatkomis. Tarp jų rado ir vieną veidėlį, kuris jam įstrigo. Tai buvo Magdūtė Draugelytė, baigusi Marijampolės gimnaziją ir lankanti aukštesniuosius pedagogikos kursus Petrapilyje. Jinai savo kursus baigė anksčiau ir išvyko mokytojauti į mergaičių gimnaziją Sibire. Su ja Galdikas nebeatruokė ryšių, o baigęs savo meno pedagogiką, atvyko į Odesą, kur jį atostogavo, ir jos brolio kun. V. Draugelis juos sutokė 1917 metais vasarą. Rudenį įtėdu išvyko į Tombuva, ir jį pradėjo dėstyti patyba toj pačioj mergaičių gimnazijojej.

Galdikai grįžo į Lietuvą 1918 metais. Čia jis vėl dėstė patyba Saulės mokytojų seminarijoj ir to paties vardo gimnazijoje Kaune. Po

metų finansų ministerija pasiuntė jį su dail. A. Žmuidzinavičium į Stockholmą paruošti lietuviškų pinigų projektus. Ta progą Galdikas lankė švedijos, ir Danijos muziejus ir jam labiausiai tada patiko Van Gogh ir Cezanne. Grįžęs, su J. Vienožinskiu ir P. Galaune organizavo patybos kursus mokytojams ruošti, iš kurių vėliau išaugo meno mokykla. Kursams stigo priemonių, ir Galdikas buvo komandiruotas 1923 m. į Berlyną jų priemonių paieškoti ir supirkti. Ką rasdamas siuntė

— Na, žinoma, neišlaikė. Teks eiti inžinerijos mokyti.

— Išlaikiau, — ir papasakojo kaip tai įvyko.

Mokslas truko ketvertą metų, bet "mokykla buvau nepatenkintas. Jos programa buvo perkrauta bendro lavinimosi ir specialių dalykų pamokomis... Vakarais lankydavau Dailės akademiją, o sekmadieniais privačią tapybos studiją". Be to, lankė parodas, bibliotekas, garsųjį Eremitažą ir susidomėjo ypač ikonoms. Grafiko specialybę įgijo 1916 metais ir diplomą gavo už baigiamąjį eforto darbą. Dar metus mokėsi ten pat meno pedagogikos.

Karo metu atsirado Petrapilį daugiau lietuviško jaunimo, ir jis įsitraukė į jų veiklą. Tur būt, dėdės kunigo lenkiamas, bendravo daugiau su ateitininkais, nors kartais juos vadindavo davatkomis. Tarp jų rado ir vieną veidėlį, kuris jam įstrigo. Tai buvo Magdūtė Draugelytė, baigusi Marijampolės gimnaziją ir lankanti aukštesniuosius pedagogikos kursus Petrapilyje. Jinai savo kursus baigė anksčiau ir išvyko mokytojauti į mergaičių gimnaziją Sibire. Su ja Galdikas nebeatruokė ryšių, o baigęs savo meno pedagogiką, atvyko į Odesą, kur jį atostogavo, ir jos brolio kun. V. Draugelis juos sutokė 1917 metais vasarą. Rudenį įtėdu išvyko į Tombuva, ir jį pradėjo dėstyti patyba toj pačioj mergaičių gimnazijojej.

Galdikai grįžo į Lietuvą 1918 metais. Čia jis vėl dėstė patyba Saulės mokytojų seminarijoj ir to paties vardo gimnazijoje Kaune. Po

metų finansų ministerija pasiuntė jį su dail. A. Žmuidzinavičium į Stockholmą paruošti lietuviškų pinigų projektus. Ta progą Galdikas lankė švedijos, ir Danijos muziejus ir jam labiausiai tada patiko Van Gogh ir Cezanne. Grįžęs, su J. Vienožinskiu ir P. Galaune organizavo patybos kursus mokytojams ruošti, iš kurių vėliau išaugo meno mokykla. Kursams stigo priemonių, ir Galdikas buvo komandiruotas 1923 m. į Berlyną jų priemonių paieškoti ir supirkti. Ką rasdamas siuntė

— Na, žinoma, neišlaikė. Teks eiti inžinerijos mokyti.

— Išlaikiau, — ir papasakojo kaip tai įvyko.

Mokslas truko ketvertą metų, bet "mokykla buvau nepatenkintas. Jos programa buvo perkrauta bendro lavinimosi ir specialių dalykų pamokomis... Vakarais lankydavau Dailės akademiją, o sekmadieniais privačią tapybos studiją". Be to, lankė parodas, bibliotekas, garsųjį Eremitažą ir susidomėjo ypač ikonoms. Grafiko specialybę įgijo 1916 metais ir diplomą gavo už baigiamąjį eforto darbą. Dar metus mokėsi ten pat meno pedagogikos.

Karo metu atsirado Petrapilį daugiau lietuviško jaunimo, ir jis įsitraukė į jų veiklą. Tur būt, dėdės kunigo lenkiamas, bendravo daugiau su ateitininkais, nors kartais juos vadindavo davatkomis. Tarp jų rado ir vieną veidėlį, kuris jam įstrigo. Tai buvo Magdūtė Draugelytė, baigusi Marijampolės gimnaziją ir lankanti aukštesniuosius pedagogikos kursus Petrapilyje. Jinai savo kursus baigė anksčiau ir išvyko mokytojauti į mergaičių gimnaziją Sibire. Su ja Galdikas nebeatruokė ryšių, o baigęs savo meno pedagogiką, atvyko į Odesą, kur jį atostogavo, ir jos brolio kun. V. Draugelis juos sutokė 1917 metais vasarą. Rudenį įtėdu išvyko į Tombuva, ir jį pradėjo dėstyti patyba toj pačioj mergaičių gimnazijojej.

Galdikai grįžo į Lietuvą 1918 metais. Čia jis vėl dėstė patyba Saulės mokytojų seminarijoj ir to paties vardo gimnazijoje Kaune. Po

nuvykusį Galdiką pristatė meno kritikai Waldemar George. Tuo metu W. George buvo meno žurnalo "Formes" redaktorius, paršęs monografijas apie Matisse, Picasso, Chagall, Lipchitz, Soutine ir kitus žymiuosius. Jis gerai įvertino Galdiko darbus, davė rekomendaciją Atelier Francais galerijai ir pasiūlė parašyti monografiją. Monografija "Galdikas" išėjo tals pačiais metais "Les Peintres Contemporains" (Dabarties dailininkai) leidinių serijoje. Iš Galdiko parodos du paveikslus įsigijo Luxemburgo muziejus Paryžiuje. Į parodą buvo atėjęs ir poetas Milašius, kurio liaudies pasakų leidiniį Galdikas buvo iliustravęs. Atėjo vienas ir atsiprašė, kad nepakviets savo draugų iš prancūzų elito. Girdi, kartą juos pakvietęs į vieno lietuvių parodą nepasitikinęs, ir turėjęs nemalonumų. Pamatęs Galdiko darbus, Milašius su entuziazmu išbučiavęs autorį.

Reikšmingiausia Paryžiaus "dovana" buvo toji monografija, pristatiusi mūsų dailininką prancūzų meno pasauliui. W. George subtiliai ir teigiamai išklė Galdiko talentą ir darbo metodą. Lietuvis esąs stiprus kompozicijoje, lyriškas ir mistiškas, kartoj dramatiškas ir impulsyvus, o tai reiškia "aktyvią laikyseną" kūrinių atžvilgiu; ypatingai esąs spalvingas, turis didelį spalvinių tonų resursą su dominuojančiu jūros žalumo tonu, kuris liudija, jog dailininkas neseka impresionistinės mados ir nekopijuoja regimų reiškinii. Plačiau sutoja ties liaudies meno įtakomis, kurios atsispindi paprastumu ir primityvumu, bet kartu sukuria konfrontaciją kultūvuoti individualybę. Galdikas esąs dar vyksme, ieškojime ir prieš jį stovi įvairios sprestinos galimybės. W. George užbaigia viltimi, kad "Galdiko kūryba... pasieks savo paskirtį, susiras giliausią būties, tvėrmės ir augimo prasmę, juoba, jam nestinga gyvastungo veržlumo ir nepalaužiamos valios".

Grįžęs į Kauną, Galdikas dar daugiau ir drąsiau dirbo. Tačiau kritika neatleido pirminių savo varžtų. Vienožinskis vėl prabilo: girdi, po Paryžiaus pasisekimo Galdikas "nustojo pusiausvyros"; jo kūryba virto "spalvų ir formų orgija" (op. cit. 117). "Kritika, sako Galdikas, mano darbus daugiausia tik dergė, ir ligi šiol tas liko pasąmonėje" (Interview, Margutis, 1964, rugsėjis, 15). Kritika atbaldžiusi jį ir nuo portretų, kurių buvo padaręs Vytauto Didžiojo muziejui (Basanavičiaus, Stakelės). Turėjo užsakymų ir buvo susidomėjęs, bet jam nelabai sekėsi "portretuoti" moteris, ypač primadonas. Įstrigdavo į jų suknių klostes ar plaukus, išskinkindavo arba sugadindavo ir, nebaigęs, išmesdavo. Gal paveikė ir W. George pastaba: ses portrais sont études de visages — jo portretai yra (tik) veidų etudai.

Draugai jautė, kad Galdikai per ankšta savo "namuose". Dėl to P. Galaunė ir Jurgis Savickis įtikinėjo, kad vyktų iš Lietuvos, nes čia žūsiąs kaip dailininkas (plg. Atsakymus Aiduose, 356 ir Interview Margutis, 15). Iš vienos pusės jis apgailėstauja, kad to nepadaręs, nes daug kūrybinio laiko pražudęs, iš antros — "nuo užkrautų pareigų ir nuo mano numylėtos Lietuvos gamtos negalėjau atsiplešti".

Buvo įsitraukęs į teatrinį darbą — piešė dekoracijas, kūrė kostiumus. Paruošė viso 20 dekoracijų įvairiems pastatymams, dažniausiai

Adomas Galdikas gyvenime ir spalvose

Atkelta iš 1 psl.

lietuviškiems, kaip Šarūnas, Gražina, Jūratė ir Kastytis; sukūrė apie 1000 kostiumų. Reikėjo visa tai išstudijuoti ir skubotai padaryti. "Darbas teatre sudėdė man daug laiko ir nervų" (Aidai, op. cit. 354). Ilustravo knygas Krėveli ir kitems, be to, dalyvaudavo valstybinuose pinigų ir pašto ženklų konkursuose ir beveik visus laimėdavo. Tai apsimokėjo, bet vėl edė laiką. Pagrindinis darbas buvo meno mokykloje, kur dėstė grafiką ir vedė grafikos studiją. Dėstė ne tik reguliarių kursų, bet ir vakarinių gabesniams, iš kurių vėliau išaugo žinomi grafikai: V. Petravičius, V. K. Jonynas, Tel. Vallius, P. Augius, V. Ratas, A. Vaičiaitis, P. Tarabilda ir kiti.

Apsirovęs darbas, Galdikas kūrybai galėjo skirti tik vakarus, švenčių ir atostogas. "Tofį nenumaldoma kūrybinė ugnis, rašo, kurioje daugiau lyg "skauradoj", neduodavo ramybės. Suradęs laiką, lyg pašėlęs griebdavaus išraiškos priemonių, dažnai apėdamas tų priemonių amata, kurį sunkiai pakenciu. Kada su žymiuoju skulptoriumi Lipschitzu kalbėjomės Paryžiuje, jis paklausė, kodėl aš nelipdu. Atsakiau, kad nepakenčiu tos amatininkiškos pusės, kurios tiek daug turi skulptūros technika... Visą amžių nerimau, ieškoju tinkamų priemonių išsireikšti" (Margutis, op. cit. 15).

Galdiko kūryba, perėjusi keletą etapų, pagaliau išsikristalizavo ryškiu savitumu. Tai buvo matyti ypač paskutinėje Dailininkų sąjungos ruošiamose parodose. Čia, pasak A. Vaičiailio, "Galdiko darbai išsiskyrė techniniu imantumu, savitumu, vaizduojamos aplinkos giliu pajautimu, esmingumu ir kūrybingumu. Linijos ugingumas, spalvų muzikalumas... visumoje sudarydavo vientisą, darnią, užbaigtą tiesą; tai buvo kažin kas ypatingo, originalaus, galdikiška" (Aidai, 1948, Nr. 15, 257). Įvairios srovės bei įtakos, kurios jame grūmėsi, pasirodė, jo nesuskaldė: liko vientisas ir pasidarė galdikiškas. Dalyvavo pasaulinėje Paryžiaus parodoje 1937 savuoju monumentaliumi triptiku Lietuva, už kurį gavo Grand Prix, ir pasaulinėje New Yorko parodoje 1939 m. taip pat monumentaliumi Vytauto triumfui (dabar Alkoje, Putname). Galdikas "privertė" kl- taip galvoti ir bene didžiausią savo kritiką J. Vienožinskį. Šis pagaliau pripažino: "Reikia turėti didelę kultūrą ir nepaprastą įgudimą, kad galėtum taip vaizduoti, kaip vaizduoja Galdikas" (op. cit. 171).

Freiburgo kūrybos tarpsnis
I tremtį Galdikas pasitraukė 1944 metais ir pirmiausia apsisėjo Berlyne. Čia jį sutiko buvęs jo mokinys grafikas Adolfas Vaičiaitis ir stipriai paspaudė ranką.
— Nespausk taip rankos, šetone, paskui negalėsiu dirbti!
Galdikas pradėjo dirbti jau Berlyne. "Važinėjau į Potsdamo ir Nikola-See apylinkes piešti Lietuvą primenančius vaizdus. Po pusmečio persikėliau į Stadę už Hamburgo. Tai senas miestas (prie Šiaurės jūros su švelniu klimatu, kurio apylinkė buvo gražios ūkininkų sodybos, apsuptos žydinčiais sodais ir kanalais. Ten vėl pasinėriau į savo numylėtą darbą. Dirbau mažo formato etiudus iš gamtos, nes geresnių priemonių neturėjau". (Atsakymai, 354). Apie 20 km. į pietus buvo kita tremtinių stovykla Buxtehudeje, ir Galdikai persikėlė ten. Netrukus atvyko V. K. Jonynas su palydovu ir kalbino keltis į Freiburgą. Bet padėti kurti Meno mokyklą, kuriai prancūzų okupacinė valdžia, buvusio Kauno lektorius Schmittleino dėka, davė leidimą, netgi pažadėjo paramą. Kitą dieną atvyko Balfo direktorius kan. J. Končius ir siūlė vykti į Paryžių,

Adomas Galdikas

Audringoji padangė (Nuotr. V. Maželio)

kur bus duota studija ir kitos darbo sąlygos.

Galdikas jau buvo pažadėjęs Jonynui ir nuvyko į Freiburgą. Dėstė naujojo mokykloje ir turėjo apščiailai labai spalvinga. Pradėjo kurti iš gamtos, kiek skirtinga, tačiau graži ir labai spalvinga. Pradėjo kurti iš gamtos, kiek skirtinga, tačiau graži ir labai spalvinga. Pradėjo kurti iš gamtos, kiek skirtinga, tačiau graži ir labai spalvinga.

Iš tikro, tie maži tempera piešti kartonai, tie spalvomis sprogtantys "pavasariai" ir audringi, žaižaruojantys "rudens", — tie freiburgi- nio tarpsnio darbai, sakoma, ar nebus patys turtingiausi ir kartu švelniausi Galdiko kūryboje. Bet ar tai buvo nauja? Žmona liudija, kad taip piešti jis buvo pradėjęs Lietuvoje, pastaruoju metu, tik niekam nerodė.

Galdikas kūrė savo pavasarius ir rudenis, paliestas betarpiško poveikio, tiesiog pagautas gamtos, nes čia pat jį eidavo, stebėdamo, išgyvendavo, skicuodavo ir, grįžęs, imdavo paletę į rankas. Vokiečiai matydavo jį bėginantį nuo vieno medžio ar krūmo prie kito, sustojanti, rankomis rėmuojanti vaizdą, besikraipanti ir sakydavo:
— Der Mann ist verrueckt! — Šis žmogus išprotėjęs.

Galdikas apsirovė paveikslais visus pasienius. Taip jam "sekėsi" po ilgesnės pertraukos. Jis suruošė Freiburgą, Augustiner muziejuje, savo parodą, be to, dalyvavo kitose bendrinėse tremties parodose.

Adoma Galdiko muziejiaus kampelis Putname.

Kartą, berods 1947 m. vasarą, sutarėm su dr. Jonu Griniūm aplankyti Galdikus. Laimė, profesorių radom nedirbantį — kitaip būtų išmetęs por duris. Jis buvo bešėnas ir mes jį sutikom tarpvarėje.

— Ne laiku ateinat, žalčiai. Skubė, žmona ligoninė — baigia atšalti.

— Mes labai trumpai. Leiskit bent užmesti akį į Jūsų darbus, — kalbėjo Griniūs. — Taip iš toll atvykom.

Raukydamasis, Galdikas įsivedė mus vidun. Pradėjo traukti paveikslus — po vieną, du iš vienos kėdės, iš kitos, trečios. Apėjęs visas "krūvas", vėl grįžo ir traukė naujus paveikslus. Mes žūrim į laikrodį — praėjusi daugiau nei valanda. Galdikas dar nori parodyti brangiausių savo kraitį — žemaičių kapinaites, bakūzes, Baltijos pajūrius, rūpintojėlius.

— Šiuos norėčiau išsaugoti Lietuvoje, o anų pavasariū — rudeniū nevertinu, tokius gali bet gaminti. Nežinau, kur reikės pasiūsti pirmuosius — į Braziliją švegeriui ar į Ameriką?

Tų metų rudėnį Galdikai persikėlė į Paryžių, padėdami gen. Schmittleino. Sekančiais metais teko būti Paryžiuje ir įsitikinti, kad Galdiko svajotasis Paryžiaus rojus toli gražu nežydi sodais. Susiradau jų butą Magenta bulvare ir įkopiau į šeštą aukštą, nes keltuvo nebuvo.

Pagalvojau, tai papūtūs širdininkai Galdikienei. Ji ir teradau, jis buvo studijoje. Galdikas rašo: "Nors pragyvenimo sąlygos čia buvo sunkios, bet visa siela pasinėriau į Louvro, Moderniojo meno, Trocadero, Rytų

ir kitų muziejų meno pasaulį". Važinėjo ir į gamtą — škiecavo ir piešė. 1948 metais suruošė savo parodą Durand-Ruel galerijoje, kurioje išstatė freiburginius darbus ir vieną kitą naują.

"Parodą, rašo, padėjo suruošti žymus meno kritikas Waldemar George, o J. Baltrušaitis parodos globėju pakvietė Paryžiaus meno direktorių Y. Bizardel... Parodą atidaryti atskrido iš New Yorko pats (galerijos) savininkas". Jis turėjo kitą būdą pasistūti savo paveikslų tautiečiams Amerikon. Vienas jo tarpininkų buvo dail. P. Kiaulėnas, tada gyvenęs Chicagoje. Jis freiburginius Galdiko paveikslus pardavė po 50 dolerių ir siuntė pinigų Galdikams. To buvo per mažą, "dar prisidėjo žmonos liga, ir mano kūrybinė nuotaika smuko", rašo Galdikas. Paryžius, kuriame praleido net penketą metų, kūrybiškai buvo pats nevaisiausias Galdikui.

Meno kritikas W. George, minėtos parodos proga, paruošė tekstą naujai Galdiko monografijai, bet ji nebuvo išleista dėl finansinių sunkumų, kurių turėjo leidyklos pokaryje. (Tekstas, D. M. Jasaitis versta, buvo atspausintas Aiduose 1952 m. Nr. 4). Ką gi minėtasis kritikas rado po 17 metų Galdiko kūryboje?

Pirmojo monografijoje buvo pastebėjęs stiprią etninę Galdiko individualybę, tad dabar jam buvo įdomu, kiek tą individualybę bus paveikusi tremtis. W. George galvojo, jog tremtis bei emigracija neišvengiamai vedanti kūrėją į kosmopolitizmą. Freiburginiuose Galdiko darbuose jis tuoj išskyrė dvi darbų rūšis: etninę ir bendrinę, sakytumė, kosmopolitinę. Apžvelgdamas pirmuosius darbus, prieina išvados, kad Galdikas vis dėlto "nėra klajokantis riteris; jo estetika ir polėkiai (liko) kalmo žmogaus, kurio menas paliečia mus svaigiu dirvos kvapu". Jo kūryba teberodo "užsleptą valią ir troškimus per ilgai užšlopintos tautos, kuri sugrįžta prie savųjų šaltinių ir savojo kelio... Galdikas, kaip Gauguinas, bėga ar stengiasi bėgti nuo civilizacijos... Jis sugrįžta ne vaikystėn, bet prie rūpintojėlių, išskapjotų nežinomų dievdirbių rankomis. Kopyrėlės Galdikui tarnauja kelrodžiui. Jis myli jų pirminį charakterį, jų grubų apipavidalinimą, jų pirminį aspektą ir jų primityvizmą... Modernus dailininkas ir lietuvis kūnu ir dvasia, Adomas Galdikas juose atdengia savo paties patirties atbalsį. Jis juos perkuria, atmaujindamas intymią tautos dvasią". Šie Galdiko darbai esą gimę ne iš akademinio

susidomėjimo, bet iš tikėjimo.

Pereidamas prie antrosios rūšies darbų, tų spalvinės dinamikos pavasarių ir rudenių, George randa juose daug lyrizmo bei romantizmo ir tai vadina "žemės dailininko pokalbiu, užmegztu su medžiais... Medžių poezija jį vilioja ir pavergia... Jis žvelgia į gamtą užkerėtomis akimis. Jis atranda joje nežinomus aspektus". Bet George pastebi, kad tai nebėra Lietuvos gamta ir klausia, "ar šitie Reino sriteis peizažai tebeturi sielą, ar jie kviečia tikai susimąstyti? Tai spalviniai chromatiniai ritmai, begalinės įtampos. Kadaiše menininkas stebėdavo gamtovaizdį, kaip dramatinės akcijos rėmus. Šiandien jis jame mato atkarpas ir tonus, kurie pratrūksta kaip vargonų giesmės ar ugnys... Jis kartoja po keletą sykių tas pačias temas ir jas rodo įvairioje šviesoje... Jo linijinė struktūra pranyksta: spalva pamažu tampa vieninteliu konstruktyviu elementu. Ji žaidžia formomis, lyg ji viena tebtų tikrovė".

Cia W. George grįžta prie klausimo, pastatyto pradžioje, dėl tremties poveikio Galdiko individualybei. Jam rodo, kad spalvos pervertinimas nesąs pripuolamas. Tai "rodo dailininko (naują) santykį su pasauliu. Tai jo išsilaisvinimo ir atsipalaidavimo ženklai". Ir George klausia, "ar Galdikas pakryps į abstrakciją, ar (vėl) užmęgs ryšį su konkrečiais faktais?" Jis bando suprasti Galdiką: atsidūręs tremty, "buvo neviltingas pagautas... bėgo nuo išviršinio pasaulio, ieškojo prieglaudos sapne. Jis tapė svajones".

Taip atrodė W. Georgiui freiburginiai darbai, atvežti į Paryžių. Bet jis matė ir naujus, jau Paryžiuje darytus Galdiko darbus. Sustoja ties vienu iš jų — "Trim Kryžiais", skirtais Lietuvai. Šį paveikslą istorikas Baltrušaitis pavadinęs Golgota. Peizažas atrodęs lyg kokia vizija, kurioje "Ile de France dangus miglomis apsiokloja, Reino krantai išnyksta". Šiuo paveikslu "Galdikas sugrįžta prie jam artimų gaivalų... jo spalvos įgauna svorio... atspalvina duoja nuo fiktyvinio pobūdžio... Galdikas sugrįžta tan dvasiškumam, kurį buvo paaukojęs arabesku ir dėmiu ieškojimui".

Waldemar George baigia šiuo reikšmingu apibendrinimu. "Pakeltas į europiečių menininkų rangą, Galdikas niekad nepamiršo, kad pirmoji eilė jis yra lietuvis dailininkas. Jis žino, kad jis geriausiai patarnaus Vakarams ne panaikindamas savo asmeniškumą ir tapdamas dar vienu apatridu, bet praturindamas bendrą Europos kultūros lobyną savitu tautiniu indėliu".

Niujorkinis kūrybos tarpsnis

Galdikas persikėlė į Ameriką 1952 m. ir įsikūrė naujame pasaulinio meno centre New Yorke. Apsigyveno Queens, mažame namuke, dėl to negalėjo įsirengti savo studijos. Pirmas dalykas, kurio jis skubėjo naudotis, buvo New Yorko muziejai bei galerijos. Susirišo ir su niujorkiškiu dail. Floch, kuriam W. George buvo parašęs rekomendaciją laiška; nunešė jam parodyti ir savo darbų. Flochas, perskaitęs laiška, pažūrėjęs darbų, suėmė rankomis galvą ir sušuko: "Ko jūs

DR. VL. BLAŽYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-6los ir California
Pirmad., antr., ketvirt., nuo 8 iki 7:30 val. vakaro
Šeštad. nuo 2 iki 3:30 val.
Trečiad. ir penktad. uždaryta
Rezid. tel. Walbrook 5-3048.
Ofiso tel. 476-4042

DR. S. GEŠTAUTAS
Nervų, emocinės, šeimos problemos
2624 W. 71 Street
Valandos pagal susitarimą

DR. REGINALD CIENKUS
TEL. — 788-3980
GYDYTOJAS CHIROPRAKTIKAS
6230 W. Cermak Rd., Berwyn, Ill.
Pirmad., Antr., Ketv. ir Penktad. 9 val. ryto iki 12 val. diena ir nuo 2 val. popiet iki 8 val. vakaro
Šeštadienis 8:30 - 13 val. diena
Emergency tel. — 788-3981

čia atvykote? Tokiems dailininkams čia grabas".

Flochas bandė padėti, kad Galdikas galėtų greičiau suruošti atsiųstų darbų parodą, deja, pastangos nebuvo sėkmingos. Pirmąją parodą sekanciais metais jis suruošė Chicagoje lietuviams. Galdikas suprato, kad New Yorkui reikia kažko kito. Bet ko? Dangoraižių ir technikos miestas atrodė užmušęs gamtą. Bet atsiplėšti nuo gamtos jis dar nepajėgė. Rado parkų pačiame mieste ir miškų bei laukų Long Islande, Važinėjo į juos, stebėjo, škiecavo ir pradėjo dirbti. Pagaliau 1954 metais gavo John Meyers ga-

leriją savo parodai. Darbus padėjo atrinkti dail. Arbit-Blatas, talkinant dail. A. Merker. Daugiausia buvo Long Island gamtovaizdžiai ir dailis freiburginių darbų — bendrinių ir etninio kolorito. Didžioji New Yorko spauda atsiliepė labai gerai. Ją sudomino naujas stiprus dailininkas, priėjęs prie vietinės gamtos, ją sudinamines ir perspalvines turtingo koloritu. Lietuvis kritikas, po šios parodos, švelniai pastebėjo: "Galdikas uždarė aną brangią prisiminimų skrynją, užvožė senkapius ir sustojė prie šio krašto gamtos" (P. Jurkus, Aidai, 1954, Nr. 6, 284).

(Nukelta į 3 psl.)

PR 8-3220
DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIŲ, GERKLĖS LIGOS
2858 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
DR. FANG C. LU
Akuberija ir moterų ligos
Ginekologinė Chieurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
3007 W. 83 PL, Justice, IL, 599-0500
Pirmas ligonius pagal susitarimą. Jei nestalioja, skambinti 374-5012

DR. C. K. BOBELIS
INKSTŲ IR ŠLAPIMO TAKŲ CHIRURGIJA
Tel. — 695-0833
80X VALLEY MEDICAL CENTER
860 Summit Street
Route 58 — Elgin Illinois
Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 383-2233

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val. pirm. ketv. 1 iki 7 popiet, antr., penkt. 1-5 treč. ir šešt. tik susitarim.

DR. ANTONI RUDOKO KABINETA PERĖMUS
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 8-2400
Val. pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antr., treč. ir penktad. 10-4. Šeštad. 10-3 val.

DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą
Rezid. Tel. — GI 8-0873

DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUBERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei nestalioja, skambinti: MI 5-0001.

DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių Ligos
8907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. JANINA JAKSEVIČIUS
JORKIA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antr., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 6 iki 8 val. vak., šeštad. nuo 1 iki 4 val.

DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
5344 West 63rd Street
Val. kasdien nuo 1-4 p. p. ir 5 iki 8 val. Trečiad. ir šeštad. uždaryta

DR. K. A. V. JUCAS
Board Eligible
American Board of Dermatology
SPECIALYBE ODOS LIGOS IR CHIRURGIJA
6324 North Milwaukee Avenue
Tel. 763-3310 286-3883

Visi telefonai 652-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10.15 ir 4.7 Trečiad. ir šeštad. tik susitarim.

DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 60th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išskyrus trečiadienį

DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
5107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.

Treč. ir šeštad. pagal susitarimą
DR. PETRAS ZLIOMBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Ofiso tel. 787-2141; namų 628-6336
Val. pirm. antr. ketv. 3-5 ir 6-8 popiet. 7-8 šešt. neval. susitarim.

Ofiso tel. HE 4-3123. Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val. pirm., antr., ketv. ir penktad. 2-4 ir 6-8. Treč. ir šeštad. uždaryta.

Tel. Prospect 6-9400
DR. ONA VASKEVIČIUS
(VARKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
6648 South Albany Avenue
Val. Pirmad. 6-8 p. p. antrad. 2-5 p. p. penktad. ir šeštad. 2-4 p. p. Kliton dienom tik skubiu reikalu susitarim.

Tel. Ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
5107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.

Treč. ir šeštad. pagal susitarimą
DR. PETRAS ZLIOMBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Ofiso tel. 787-2141; namų 628-6336
Val. pirm. antr. ketv. 3-5 ir 6-8 popiet. 7-8 šešt. neval. susitarim.

Tel. Ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
5107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.

Treč. ir šeštad. pagal susitarimą
DR. PETRAS ZLIOMBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Ofiso tel. 787-2141; namų 628-6336
Val. pirm. antr. ketv. 3-5 ir 6-8 popiet. 7-8 šešt. neval. susitarim.

Pasinaudokite Draugo "Classified" skviriumi

Kai tėvynės ilgesys didesnis už mirtį

Juozas Kraliausko ketvirtasis mindauginės epochos romanas "Tautvila"

VL. SALTMRAS

Juozas Kraliauskas, **TAUTVILA**. Romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas Chicagoje 1973 m. Aplančas pieštas Ados Korsakaitės-Sutkuvienės. Spaudė Draugo spaustuvė 4545 W. 63rd St., Chicago, Ill. 60629. Knyga 206 psl., kainą \$4.00, gaunama Drauge.

Jau trečią dešimtmetį su visiškais atsidavimu literatūrai J. Kraliauskas rašo romanus. Jo gyvenimas turi vieną aiškų tikslą: rašyti. Tuomi jis įprasmino savo buitį ir praturtino mūsų literatūrą. "Tautvila" yra Kraliausko ketvirtas istorinis romanas iš eilės. Mūsų kultūrinėje tradicijoje keliatomiai romanai paprastai yra triloginiai. Kraliauskas šios tradicijos nesilaiko. Jis mums duoda tetralogiją. Bet Kraliauskas nerašo su "bus daugiau". Kaip pastarasis romanas, taip ir ankstesnieji trys gali būti laikomi ir atskiromis knygomis. Tiesa, jas riša istorinis koloritas, kai kurie veikėjai ar užuominos į juos. Ipvykiai, aprašomi šiame romane, vyksta dar prieš "Vaišvilką". Chronologine prasme ši būtų trečioji knyga. "Tautvila" savo specifine tematika, forma, nuotaika, idėja, galėtų būti laikomas ir visiškai atskiru romanu, nesirišančiu su kitais.

Treniotos pakviestas, Tautvila, po dvidešimt šešerių metų guduose, grįžta į savo numylėtą Kernavę. Kad Treniota, Mindaugo žudikas, jį kviečia savanaudišku tikslu, jis puikiai supranta, bet tėviškės ilgesys užslopina jame paprastą logiką. Jis neklauso racionalaus balso, nei sūnaus Konstantino perspėjimo, tikėdamas sugebėsiąs įtikinti Treniota, jog Kernavė, jo tėvų žemė, tik jam tepriklausanti. Treniota jį gražiai priima, vaišina ir stebi. Judvieju dialogai pradžioje labai atsargūs. Jie bando suvokti vienas kito tikslus ar kėslus. Ir vienas ir kitas puikiai žino, ko nori. Tautvilai ima aiškėti, jog Treniota tepasikviečia jį sąjungininku pramatytai kovai su Vaišvilku ir kad jis visiškai neketinąs grąžinti jam Kernavės. O kuomet Treniota iš kalbos pagau-na Tautvilą, jog pastarasis vis tiek reikalaus tik tėvonijos, jis apsisprendžia jį sunaikinti. Nieko negelbsti Tautvilos tariamas sutikimas atsakyti Kernavės ir prisiimti kitas siūlytas valdas, kad išgelbėtų savo gyvybę. Jau pirmame puslapyje autorius įmeta Tautvilą į tamsų požemį,

kuriame jis ir miršta troškulių. Požemyje knyga gimsta, bujoja ir užsisklendžia. Požemyje Tautvila galvoja, prisimena, svajoja, sapnuoja, klieči. Ir visą šitą, pirmuoju asmeniu, užrašo Kraliauskas. Šia pasakojimo forma autorius mums lyg ir pasako, jog grožinė literatūra, iš tikro, yra kilnus žaidimas žodžiais. Šitaip mes šią knygą ir turėtume suprasti. "Tautvila" nėra realistinis romanas. Taikliai cituojama knygos aplanke:

— Pikti žodžiai mane čia įstūmė. Žodis mane ir išvaduos. Visagalis žodis atgimdys mane. (90 p.)

O paskutiniame puslapyje Tautvila ir yra "visagalis žodis" išvaduojamas:

Bet sužvengia sužvengia šyvis!... Ir atlekia atžvanga žaržolais!...

Ir staiga ištįsta beržų vieškelis!...

Ir neša mane šyvis link Varutos vartų!...

Ir suklega ažuole gandrais, sveikindamas mane!...

O VARUTA. O voluta!...

Lietuvio karys ir jo žirgas XIII amžiuje. Apranga ir šarvuotė rekonstruota pagal archeologines iškasenas.

AS GI TIKRAI SUGRĮŽTU... Kraliausko romanas yra ke-

liasluoksnis. Jis galima būtų ir kitaip aiškinti. Jis galėtų būti knyga apie tremtį ir tremtinį. Pagrindinis romano motyvas būtų tėvynės nostalgija ir pagrindinė jo idėja — žmogaus be tėvynės beprasmiskas sunykimas. Tėvynė yra herojaus ir fizika, ir metafizika. Be tėvynės žmogus praranda ir šiaurę, ir anapus. Tėvynė pas Tautvilą išauga į didžiulę neurozę, užtemdanti visą kitą jo gyvenimą. Ir kaip neurozės apstėtas žmogus, jis yra tiek susirūpinęs savimi, jog nebeskleidžia jokios šilumos, todėl mes liekame jam abejingi, nors jo slogutis pagau-na ir kankina mus iki paskutinio puslapio.

Kraliauskas pradeda "Tautvilą" (kaip ir "Vaišvilką") didele įtampa — Tautvilos įmetimu į požemį:

Trys šnopščiodami tempia mane...

Bet nepajėgiu išsiveržti... Vos besugaudau dvasą... Dūstu, slopstu... (5 p.)

Skaitytojas nėra pasiruošęs to-

kiai dramatinei įžangai ir jaučiasi tarsi pavėlavęs į spektaklį. Tradicinėje literatūroje autorius palaipsniui įveda skaitytoją į savo pasaulį. Kažin ar šitoks Kraliausko eksperimentas prigis, nes jau pačioje pradžioje autorius sukelia netikrumo nuotaiką, kurios sunku atsikratyti.

Knyga suskirstyta į keturiolika didesnių ir mažesnių skyrių. Kiekviename skyriuje, pasikartojančiais ciklais, autorius atskleidžia Tautvilos fizinę tikrovę ar jo minčių pasaulį. Tikrovė yra požemio tamsa, troškulys, alkis. Jo minčių pasaulis supažindina mus su jo praeitimi iki įmetimo į tamsą, jo baime, jo viltimi, jo troškimais jo skausmu ir vienatve. Pasirinkęs šią formą, Kraliauskas nėra rišamas laiko sąvokos. Jis laisvai pasineria į herojaus sąmonės ir pasamonės vingius, išsivaduoja iš realizmo varžtų ir prabyla į mus kaip šiuolaikinis modernus rašytojas. Juo labiau Tautvila silpsta fiziškai, tuo greičiau bėga praeities išgyvenimai, kaip nesuvaldomas filmas, — liejasi į kadaisė girdėtus žodžius, sakinius, į dainų eilutes, į gamtą, į gyvūniją — ir vėl atgal, ir vėl ratu. Ir pro viską dar kartkartėmis vilties prošvaitės:

O vis mala ir mala dvejonė: atvoš dar antvožą? Jau ne? O gal? .....

Ir vėl mintis bėga kitur:

OI KŪLIAU KŪLIAU ŠIAUDUS BE GRŪDU...

Kepsnys gražiai, rudas, tartum vėlyvą rudenį riešutai!...

... Dugne lydeka pelėku rašo metraščių.

Kas apie mane užrašyta? Kad turėjai gyventi ne taip, kaip norėjai.

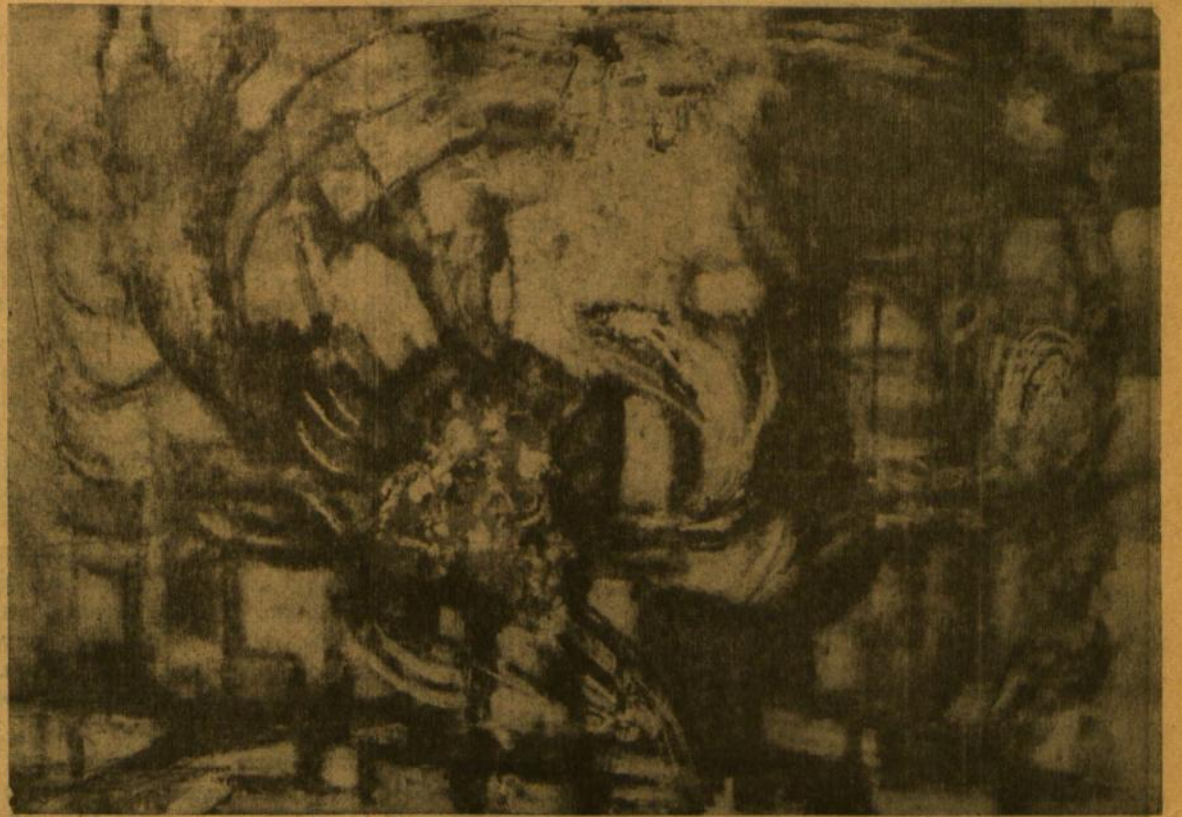
Baisi man skriauda. Kad ne ten, kur norėjai.

Šitai dar baisiau.

Grįžai, ale TU JAU KERNAVEI NEREKALINGAS.

Tai už viską baisiau. (142 p.)

Kraliausko kalba yra džiaugsmas skaityti. Jo žodis yra tiksliai atsveriamas ir preciziškai panaudotas. Jo žodynas yra platus ir įvairuojantis. Jo kalba — persunkta sodria, gyva, įdomia ir taiklia frazeologija. Pašnekėti apie Kraliausko romaną prasmingiau, reiktų išeiti iš recenzijos ribų, bet tebūnie šie keli atsitiktiniai žodžiai mažu pristatymu.

Adomas Galdikas Rudens miškas (tempera drobėje) Nuotr. Vytauto Mazello

Leonardas Andriekus

Argi tu mane paleisi Tušiom rankom į namus, Ir mėnulis, tavo įsčių vaisius, Juoksis už kalnų.

PRIE RUDENIO ŠIRDIES

ZUVEDROMS

Galit neabejoti, Jog esu jūsų draugas, Su šia jūra miglota Visa širdim suaugęs.

Visa siela ir kūnu Į jos buitį įklimpęs — Ar jūs žinot, skrajūnės, Jog čia mano Olimpas?

Atėjau be takų Aš ne jūsų baidyt — O, pabūkim sykiu Šioj graudingoj buity!

KAS BUS RYTOJ

Jūs matot vien šią dieną — Kas bus rytoj, nemastote, Įlūžus mėnesienų Auksiniam pastatui.

Suduš nakties kristalas, Kai auksas gabalais ims pūti. Džiaugsmų taures ant stalo Matysime sukultas.

Taures, kurių mes gėrėm Pilybę iki dugno — Priskelėsim gėrį Ir antkapų graudumą.

SUZIEDUOTINĖ

Kai padvelkia nuo Dievo žemės vėjas, Poezija paversti dailtus mėginu. Padėk man, Kristau, Kanoj Galilejos Pavertęs vandenį vynu.

Jau grįžo sužieduotiniai, vaimikais apsiopynę

Bet tarp svečių aš nematau Tavęs. Ką jie darys, išbaigę visą vyną, Per mano vestuves?

Per mano vestuves su mirtimi Po ilgalaikės meilės ir kančios... Norėčiau, kad kalnai giedotų svirdami, Kai sužieduotinė mane buičius.

Jau dvelkia nuo Libano šiltas vėjas, Balandžiai suburkavo nelauktai. Visa buitį pilna poezijos: Visa gamta, visi daiktai...

ZIEDAS

Žeme, nužymėta Pėsakais mirties, Tau Gyvybės Medžio žiedas Greit nesuklestės.

Tylios grįžta upės Į marias be jo — Tylios, tylios tavo lūpos Stings prie Baltijos.

Kennebunkport, 1973 m. ruduo

Adomas Galdikas gyvenime ir spalvose

(Atkelta iš 2 psl.)

Paroda Galdikai padėjo. Jis buvo priimtas į Feigl galerijos dailininkų tarpą su teise ruošti šioj galerijoj savas parodas, ir jų suruošė tris: 1956, 1957 ir 1960. Prisistatė ir meno pirkėjai, siūlydami jo kūrinius paleisti į platesnę rinką. Galdikas svyravo, nors pinigų labai reikėjo. Buvo rašęs: "Atvykus Amerikon, reikėjo apsispręsti: eiti į fabriką, ar skursti ir kurti. Pasirinkau antrą kelią" (Asakymai, tp 356). Dabar buvo kitas klausimas: pasižaboti pirkliams ir leisti pasaulio rinkon stipriausius, o populiarius darbus, ar pasilikti laisvu kūrėju ir toliau skursti. Galdikas vėl pasirinko antrąjį kelią.

Atsiskęs plačiųjų galimybių, ribojosi staura rinku tarp savų tautiečių, dar nepasikūrusių. Pirmieji dosnūs pirkėjai buvo praneškonai Brooklyne, Greene, Kennebunkporte. Paskui tarp dailininko ir jau

prasikūrusių lietuvių emė tarpininkauti dr. Rožė Šomkaitė. Pagaliau jo kūrinių pradėjo "judėti" ir parodose.

Galdikas kurį laiką dar ieškojo gamtos. Vykdamas pas pranciškonus į Mainą, ten praleisdavo vasaras, klajojo po miškus, kartais net paklysdavo. Policija tik iš vienuolyno šunų atsekdamo, kam šis klajoklis priklauso. Iš kelionių parsiveždavo ir škiejų blanknotus.

Po septynerių metų Galdikai persikėlė į Brooklyną, nusipirko didesnius namus ir čia įrengė studiją. Įrengė taip, kad jis galėtų dirbti ir naktimis. Atsikėles 6 val., jis 2-3 valandas vaikščiojo čia pat Highland Parke, stebėjo gamtą ir škicaavo. Grįžęs, dirbo su piečių ir vakarieniės pertrauka 14 valandų. Visą laiką, bedirbant, grojo klasikine muzika, transliuojama NY Times FM stoties. Dirbo, nieko neįsileidamas, net žmonos.

— Nekelk kojos, dar man sumal-

šysi. Palik mane vieną!

Tik atėjus vasarai, kai dailininkas išvykdavo į Greeną, žmona užtrukdavo 2-3 savaites, kol nuvalydavo sienas ir grindis, išskusdavo ištaškytus, pridžiūvusius dažus.

Galdiko darbus mažai žinojo ribų, ir jis šakojosi dviem kryptim: kurti naujus darbus ir tobulinti jau sukurtuosius. Daugiau laiko, atrodė, skyrė antrajam uždaviniui. Kūrė impulsu pagautas arba užėjus įkvėpimo "priepuoliams", kurie per metus pasikartodavo dviem tarpsniais. Tuo tarpu sukurtuosius tobulino prisiverdamas, sekiojamas savojo perfekcionizmo, dažnai ir persistengdamas — sugadindamas labai gerų darbų, kuriuos paskui reikėjo išmesti. Žmona ir draugai galvojo, kad reikia "uždėti jam globą".

Minėtą nuomonę Goštautas pareiškė, pastebėjęs, kad Galdikas "daugiau nebepašo peizažų. Jis tik deda spalvas su visu dinamisku temperamentu... Eina prie gamtos su impresionistiniu ekspresionizmu, kuris tačiau neturi nieko bendro nei su vienu, nei su antru. Jo imp-

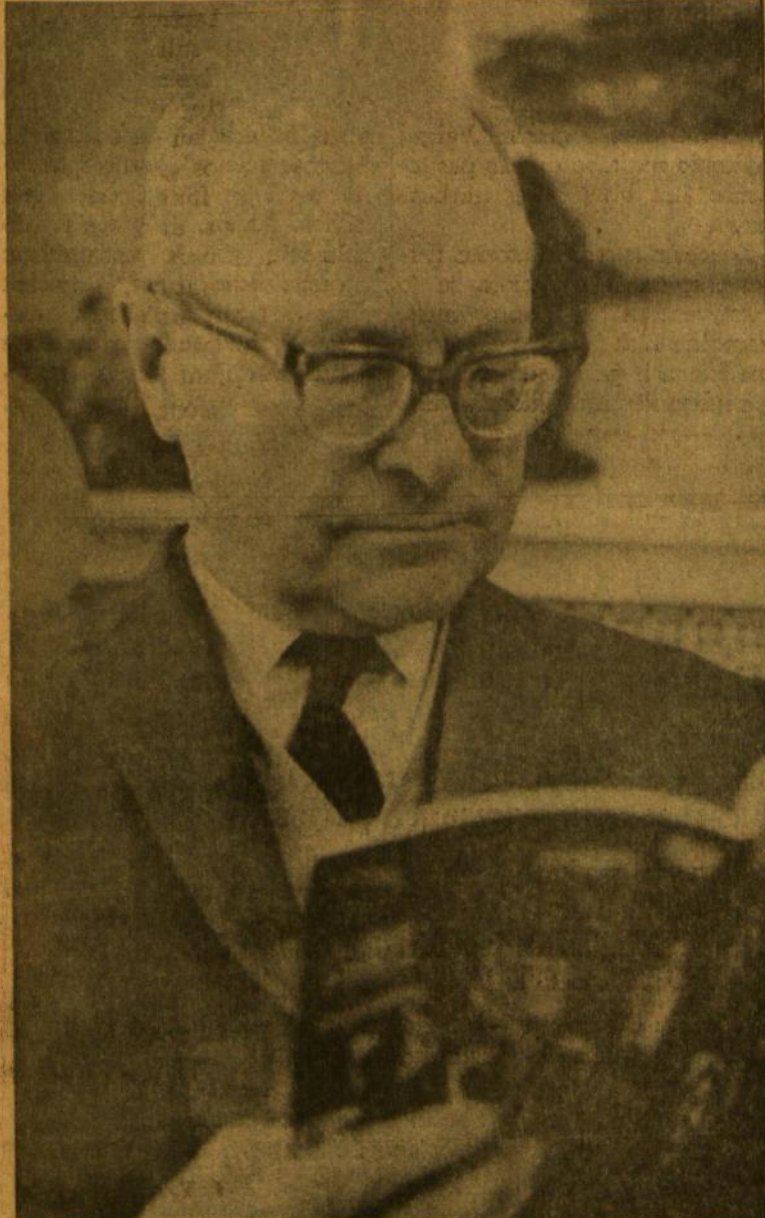
1953, Nr. 8, 356). Galdikas tai slėpė, nenorėdamas žiuovams sudaryti įspūdį, kad tokia tobulybė ne iš karto pasiekiamą.

Galdikas vienai savo mokinei kartą pasitarė: grafika tai solo smuikas, o tapyba tai visas orkestras. Grafiškos linijos jis neatsisakė ir tapyboje (tai pastebėjo ir W. George), bet vartojo išties spalvų orkestrą. Gal per drąsiai St. Goštautas yra pasakęs: "Galdikas nėra muzikas nei gyvenime, nei kūryboje. Jis yra spalva, išstudijuota kiekviename jos atspalvyje ir šimtą kartų negalėta paletėje" (Aidai, 1963, Nr. 9, 413). Spalvų negalima tik išstudijuoti, jas reikia ir jausti kaip muzikos tonus.

Minėtą nuomonę Goštautas pareiškė, pastebėjęs, kad Galdikas "daugiau nebepašo peizažų. Jis tik deda spalvas su visu dinamisku temperamentu... Eina prie gamtos su impresionistiniu ekspresionizmu, kuris tačiau neturi nieko bendro nei su vienu, nei su antru. Jo imp-

(Nukelta į 4 pusl.)

Adomas Galdikas mėgo grožinę literatūrą, ypač poeziją. Ir poilsio valandomis vis būdavo su knyga rankose. Nuotr. V. Maželis

Adomas Galdikas gyvenime ir spalvose

Atkelta iš 3 pusių.

resionizmas yra grynai temperamen-
tinis — ne techninis. Jo ekspresio-
nizmas yra intuityvinis" (tp 412).
Galdikas jau 1956 metais pradėjo
kryptį į spalvinį abstraktizmą ir tai
buvo matyt paskutiniame jo kūry-
bos laikotarpyje. Likę jo škiecū al-
bumai, blanknotai (gal apie 40,
kiekvienas po 30 lapų), palaidi la-
pai, sukrauti į keletą stambių dė-
žių, rodo, kad Galdikas yra ilgai
išsėjęs ir daug eksperimentavęs,
kol išėjo viešumon su atbaigtais bei
atrinktais abstraktais. Kodėl ir kaip
jis pasuko šia linkme, buvo pasta-
tytas Galdikui klausimas 1964 me-
tais, ir jis štai ką pareiškė:

"Nežinau, ar taip vadinamas eks-
pressionistinis abstraktas yra galutinė
priemonė, nes aš jokių izmų
nepakenčiu. Mano stilius arba iz-
mas, jei jis suformuluotas dogma-
tiškai, pats save palaidoja. Kodėl aš
priešau., reikėtų daug kalbėti. Be
abejo, tėvynės ir gimtosios gamtos
netekimas yra didelis poveikis. Tė-
vynėje būčiau (gal) to paties siekęs,
nes tokia meno raida... Begalinis
civilizacijos pirmavimas, išradimai
— visa tai jaudina menininką ir pa-
žadina pasąmonėje naujus išgyveni-
mus" (Margutis, Interview, 1964,
rugsėjis, 15).

Galdiko monografija A Color
Odyssey (New York, 1973) kaip tik
norį pristatyti mūsų dailininką, au-
torės Charlotte Willard žodžiais,
kaip vieną iš pionierių išlaisvint
spalvą iš bet kokio turinio ir for-
mos priklausomybės. Toks jis — esąs
pripažintas Amerikoje. Vis dėlto abs-
traktas nebuvo paskutinis Galdiko
žodis. Jis grįžo prie gamtos, gal tiks-
liau — ne prie gyvosios gamtos, o
pasąmonėje prikaupytos ir dar neiš-
sakytos. Grįžo dideliu išsiliejimu —
ištaisais ciklais. Antai, vienas ciklas
iš 14 paveikslų, kurį būtų galima
pavadinti Uhlralter Wald — senas
beržų miškas. Beržai milžinai, tarp-
pais išskrypę ar palūžę, švyti sava
šviesa lyg žvakės. Liejasi įvairiom

šviesom, nušviečia kitų kamienus
ir sukuria šešėlius su tamsiom
olom, urvais, gilumom. Formos kei-
siasi, taip pat ir spalvos nuo rud-
rausvos ligi žalsvai gelsvos. Tas pa-
sakiškas realaus miško mistišku-
mas testama iš paveiklo į paveik-
lą, plečiamas, varijuojamas ligi nu-
trūksta neišbaigtas, neišsakytas. Ki-
ti mažesni ciklai dideliuose karto-
nuose yra lyg gamtos ir civilizacijos
suvaidimas ir peršviestas, švytinčias,
žydinčias arkas — pusiau gamtos,
pusiau struktūrinių formų.

Šie paskutiniai Galdiko darbai
nebuvo išvydę parodų šviesos; jų
nematė ir monografe Charlotte Wil-
lard. Didžioji jų dalis (viso gal apie
50) dar neišglamonėti teptuko —
likę pirmine drąsime apmėtė,
dėl to daro didesnį įspūdį, lyg būtų
visai naujas Galdikas.

Ciklinis "išsiskakymas" nebuvo
naujas Galdikui. Jis būdingas ir
Čiurlioniui. Pastarasis apribojo sa-
vo ciklus simfoninėm dalim, pirma-
jam toks ribojimas, matyt, buvo
svetimas. Galdikas buvo impulsy-
vesnis ir mažiau "organizuotas".
Vis dėlto "tarp Čiurlonio ir Gal-
diko, pasak V. K. Jonyno, yra taip
daug giminingų nuotaikų, plasti-
nio ritmo arba muzikalumo, kuris
taip ryškūs mūsų liaudies meno ša-
kose". Jie abu "pašė Lietuvos miš-
kus ir ežerus, jos dangų ir žemę...
Paišė medines Lietuvos bažnyčias,
pakelė kryžius, rūpintojėlius, aud-
nius, klausė dainų ir pasakų" (tp
357).

Kūrėjas kontrastuose
"Čiurlionis yra virtęs legenda,
Galdikas — gyvenanti nežinomy-
bė" (Goštautas, tp 411). Originali-
liai pasakyta ir, tur būt, norėta pa-
sakyti, kad vieno ir antro mes tik-
rai nepažįstam. Bet jais domimės,
arba jie patys priverčia mus domė-
tis.

Čiurlionis buvo dzūkas, Galdikas
žemaitis. Galdikas pradėjo nuo Pet-
rapilto netrukus po to, kai Čiurlio-
nis — ten baigė savo našiausių kūry-
bos dalį. Čiurlionis nebuvo pripa-
žintas savo tautoj — jį iškėlė ru-
sai, toji dailininkų grupė, kuri la-
biau domėjosi vakarietiniu menu.
Galdiką pradėjo garsinti Prancūzų
jį gyvenę neprancūzai, o paskui
neįankiai amerikiečiai.

Statūra abu buvo panašūs — vi-
dutinio, lieknai vyrai jaunystėje,
šviesių akių, tik Čiurlionis geleži-
nis, lyg saloniškesnis, o Galdikas
daugiau kariškas. Čiurlionis —

švelnus ir subtilus, o Galdikas —
status, kartais šiurkštus.

Mes betgi kalbame apie Galdiką,
kuris iš gotiško jaunuolio tapo ba-
rokišku vyresniame amžiuje. Kietas,
uždaras, užsispyręs, šaltas žemaitis
pasirodė švelnus, subtilus, lyriškas,
romantiškas, netgi mistiškas savo
kūryboje. Savo "žalčiais" ir "gyvatė-
mis", "kipšais" ir "šetonais" darė įspū-
dį kone keikūno (to nedarydavo na-
mie, tik prie svečių ir svetur), bet
nepaliesk kas šventa, kilnu, trapu.
Ar meldėsi, ar žegnojos? Bet kryžių
gurbino ir nusigredavo nuo tu,
kurie buvo drįsę iš jo tyčiotis.

Dažnai buvo konflikte su aplin-
ka, dažniau su savim pačiu. Veržėsi,
kur veržėsi, neperkalbamas, dirbo
be atvangos, kažko amžinai ieškojo,
tartum stumiamas valios ar aklo
instinkto. O viduje išgyveno netik-
ruma, buvo savikritiškas, trapus,
subtilus, gelmiškas perfekcionistas.

Kalbėjo palyginti nedaug, beveik
nieko nerašė, išskyrus laiškus, ir
šiuos perrašinėjo žmona, nes jis
pats darė gramatinių klaidų, o jį
perrašydama kartais išbraukdavo
"šetonus" ir "žalčius". Užtai kartą,
supykęs, nebedavė jai perrašinėti,
bent kurį laiką. Mažai svečiavosi,
bet mėgdavo kartais nueiti į operą.
Nesivėlė į kovą — visuomeninę ar
politinę. Vengė ir asmeninės kovos.
Bet turėjo protesto dvasios, kovos
nuotaikų, išgyveno neteisębę, prie-
vartą, melą, kuris supa pasaulį ir
engia savąją tautą.

Melės jausmų nerodė viešai,
buvo mielas ir paslaugus namie.
Mažai kam skundėsi, dar mažiau
gyrėsi savo darbais. Progomis pasi-
domėdavo, kaip jo paveikslai įre-
muoti, kur pakabinti, kaip apšvie-
sti. Nebuvo neutralus ir geram žo-
džiui, pasakytam apie jo darbus.
Nepaisė kritikos ir nesidomėjo mo-
nografijomis, kurias parašė jo ger-
biamas W. George. Pirmąją sakosi
paskaites tik po keleto metų (Inter-
view, 15).

Didžiausias kontrastas meninink-
kui buvo jo žmona, artimiausia gy-
venimo draugė — rami, tyli, nie-
kad nesikarščiuojanti, apsigalvojan-
ti. Ji suprato Galdiką ir priėmė jį
toki, koks buvo. Leido jam dirbti
ligi užsimušimo, nelaukė iš jo
komplimentų, nesiskundė vienšiu-
mu, kai jis dienom-naktim lindėda-
vo savo studijoje. Pati turėjo savo
darbų — buvo mokytoja, visuome-
nininkė. Nepriekaištavo, kai jis iš-
kelionių, ar paskui New Yorke, iš-
ėjęs į miestą, vis tempdavo visokius
meno leidinius, rytietiškas ar afri-
kietiškas statuleles, kainavusias ge-
rą pinigą. Nedejavo, kai jis Kaune
užsimanė atpirtki Oginskių mar-
murinių statulų bei vazų rinkinį.
"Tiek jau likom be pinigų, kad ne-
turėjom kuo net į kiną nueiti, bet
tai nieko!" Ji buvo mažakalbė, dau-
giau pasakanti akimis, šypsniu, su-
pratimu, daugiau klausanti ir ra-
miai, gyvai reaguojanti.

Nuo Freiburgo laikų Galdikas
neįėjosi rūpestį dėl jos sveikatos.
Rūpestis padidėjo New Yorke: kar-
tais rodėsi, jina ims ir sukris.
— Kai būsi kapinėse, pažūrėk,
ar nerasi ir man tinkamos vietelės,
— pasakė, išleidama Adomą į
Ant. Bendoriaus laidotuves.

Palaidojom Bendorių gegužės
22, 1969 metais. Žmonij buvo
daug, ir jie pradėjo skirstytis. Stovi
nuošaliai ir žvalgais, kas mane
parvė. Žiūriu ateina, žiūrinėdamas
į žemę, Galdikas, kažko labai susi-
rūpinęs.

— Labas!
— Labas!
— Kaip žmonelė?
— Greit jau ją kipšas neš! — at-
sako.

Praplūpau juoktis. O jis stovi
kone ašarose, nē krust. Tą kontrastą
pagavo fotografas P. Žuolas.
— Aš taip pasakiau. Gal ir ne-
gerai. Jis labai išsigando, — aiški-
no žmona, kai jai buvo papasako-
tas anas susitikimas.

Bet, štai, gyvenimo kontrastas!
Po pusmečio jina turėjo jam ieško-
ti vietos tose pačiose Cypress Hill
kapinėse. Ir kas būtų, jei būtų pir-
ma suradęs prašomą vietelę jiai?
Kas būtų tvarkęs jo meno lobius,
išleides angliškąją monografiją,
ruošęs leituviškąją, įrengęs jam ga-
leriją?
"Aistringas maištautojas ieško
7 diena.

"Kaukių baliaus" solistai atsikvepia Jaunimo centro kavinėje. Iš kairės į dešinę: Margarita Momkienė, Roma Mastienė, Vytautas Nakas, Valentinas Liorentas, Juozas Aleksūnas, Stefan Wleick, Dana Stankaitytė ir Jonas Vaznellis. Nuotr. D. Vakarė

Leiskime dainininkams ir pakalbėti

"Kaukių baliaus" solistai atsako į du klausimus.

Artėjant Verdi "Kaukių ba-
liaus" Chicagos Lietuvių operos
spektakliams Marijos aukštesnio-
sios mokyklos salėje, Chicagoje,
kovo mėn. 23, 24 ir 31 d., Drau-
go kultūrinis priedas pateikė vi-
siems šios operos solistams porą
klausimų. Manome, kad skaity-
tojams ir operos mėgėjams bus
įdomu išgirsti, ką galvoja apie šią
Verdi operą ir savo partiją patys
vokalistai. Gaila tik, kad ne visi
užkalbintieji atsakymus atsiuntė.
O atsiliepusių, štai, pasiklausykime.
Solistai atsako į šitokius
klausimus:

— Kaip apibūdintumėt savo
partiją "Kaukių baliuje"? Kur ir
kaip joje reiškiasi verdiškasis gro-
žis?

Dana Stankaitytė

— Klausimas trumpas, bet ne
taip lengva jį trumpai atsakyti.
Kaip žinot, dainuoju Ameliją,
karaliaus sekretoriaus žmoną. Ji
slapta myli karalių Riccardo,
dėl ko nuolat jaučia sąžinės
graudimą. Ameliją nėra dra-
matiškai išvystytas charakteris,
gal būt, vienas iš silpniausių vi-
soj operoj. Ji nerami, blaškosi,
jaučiasi kalta dėl savo meilės,
drebėdama eina pas burtininkę
prašyti pagalbos. Iš kitos pu-
sės, ji vienintelis charakteris vi-
soj operoj, kuri baimės ir siaubo
valandoj nuolat prašo Dievo pa-
ramos. Gana ryškūs religiniai
elementas, tai ypač aišku pirmo
veiksmo tercete.

Vokaliai tai yra viena iš sun-
kiausių partijų, tuo pačiu —
viena iš gražiausių, reikalaujan-
ti labai plataus diapazono balso.
Gal būt, nėra tokia intensyvi
kaip Aida, ar Leonora "Truba-
dūre", panašesnė į "Likimo ga-
lios" Leonorą. Tačiau užtenka
vien tokios dramatiškos antro
veiksmo arijos, arba trečio
veiksmo — lyriškesnės, bet aša-
ras spaudžiančios, kai Ameliją
maldauja savo vyro paskutinį
kartą pažvelgti į savo sūnelį.
Reikia tikėtis, kad pavyks tai
išpildyti.

Roma Mastienė

— "Kaukių baliuje" dainuo-
siu Ulrikos partiją. Ulrika yra
pagyvenusi moteris — burtininkė,
pranašė, mūsiškiams pastaty-
me — čigoniškos kilmės, kurios
patarimų ir ateities pranašysčių
amžinybės ir ant jos ilsisi". — rašė
šešeta metų prieš mirtį jaunas jo
kritikas Goštautas. Amžinybės po-
ilsin jis nuėjo per greit, pakirstas
kepenų vėžio 1969 metais, gruodžio
7 diena.

klausti atvyksta visokio luomo ir
amžiaus žmonės iš toli ir arti. Ji
tiki tamsybių galia, neslepia ir di-
džiūjosi, kad turi kontaktą su
pragaro valdovu — šetonu. Savo
pradinėje arijoje ji šaukiasi šeto-
mo pasirodymo ir prašo jo pagal-
bos. Antroje arijos dalyje Ulrika
dainuoja ekstazėje, įjaukdama
pragaro valdovo buvimą, kuris
suteikia jai didelę burtų jėgą pra-
našauti žmogaus likimą.

Jūrininkui Silvanui išprana-
šauti žodžiai tuoj pat išsipildo.

Man atrodo, kad Ulrika, nors
ir tiki šetonu galia, iš esmės nėra
blogo moteris. Pranašavimas yra
jos amatas. Už tai jai atlygina-
ma, o padėti ji niekam neatsisa-
ko. Pataria ir Amelijai nuskinti
stebuklingo augalo, kuris nura-

mintu jos širdį, jos meilės kan-
čia.
Valdovo Riccardo delne iš-
skaičiusi jo liūdną likimą, nenori
jam to net pasakyti, bet, jo įsa-
kyta, išpranašauja, kad jisai mirs
nuo savo draugo rankos. Ulrika
tuo nesidžiaugia, tačiau Riccardą
įspėja, kad saugotusi, nes jina ti-
ki savo pranašyste. Tuo šios pra-
našystės išsipildymu ir baigiasi
"Kaukių baliaus" opera.

Vokaliniai partija yra įdomi,
dramatiška, reikalaujanti stiprių
žemų ir aukštų gaidų ir, žinoma,
išjautimo.

Atsakant į antrąjį klausimą,
verdiškasis grožis Ulrikos partijo-
je pasireiškia jau pradinėje arijo-
je, kur žemomis gaidomis tyliai
prasidedanti melodijos linija pa-

mažu kyla, garsėja, toliau okta-
vų intervalais dramatiškai krinta
žemyn ir vėl palaipsniui garsėja
ir kyla aukšty, kartu su or-
kestru jungdamosi į turtingą har-
moniją. Antroji arijos dalis dar
dramatiškesnė, su labai aiškia
melodijos linija.

Išpūdingai gražus savo melo-
dijomis tercetas (Ameliją, Ric-
cardo, Ulriką) skirtingomis at-
skiriems balsams, tačiau vienas
kitą papildančiomis partijomis ir
dramatiška užbaiga.

Šiam akte dainuojamas ir
žymus pasauliniam repertuare
kvintetas, melodingai žaismingas,
pas mus šiek tiek sutrumpintas.

Melodingai spalvingi yra ir
Ulrikos rečitatyvai ir puikus, ga-
lingas pirmojo veiksmo pabaigos
ansamblis choro su solistais.

Aplamai visa opera pilna gra-
žių melodijų, arijų, ansamblių, ir
visi turėtų ją pamatyti ir išgirsti.

Vytautas Nakas

— Samuelis ir Tomas (aš dai-
nuosiu Tomą) abu sąmokslininkai
konspiratoriai. Jų vienintelis
moras šioje operoje yra nužudyti
valdovą. Abu yra aukšto luomo
ir abu turi asmenines priežastis,
kurių dėka yra keršto vedami.
Šiaip jie nėra nei dramatiniai,
nei muzikiniai individualizuoti
ar atskirti vienas nuo kito, bet
veikia kartu ir su savo pasekė-
jais. Jų muzikinė charakteristika
pasireiškia tuo, kad jų vokalinė
linija atsveria pagrindinių veikė-
jų verdišką lyriškumą ir drama-
tiškumą. Jų pagrindiniai bruožai
tai yra fugos tema, kuri repre-
zentuoja konspiratorius, ir dažnas
stakato dainavimas. Fugos tema
jau girdima operos uvertiūroje.
Įdomu, kad Verdi labai retai
naudojo šią kontrapunktinę fu-
gos techniką. Šioje operoje ji yra
susijusi grynai su konspiratorių
samokslu, kontrastuojanti su la-
biau homofonišku, lyrišku, eks-
pansyviu vokalinės linijos išsile-
jimu pagrindinių veikėjų (Ame-
lijos, Riccardo, ir Renato). Taip
(Nukelta 1 5 pusių.)

HOLD IT!

We have a savings plan for your financial future ... and you'll like saving with us. Ask your friends and neighbors about St. Anthony Savings!

Tik pas mus galite pasirinkti Dividendų mokėjimo planą.

Annual Yield	Quarterly Yield	Monthly Yield	CLASSES OF SAVINGS:	Minimum Deposit	Per Centage
7.627	7.418	7.272	4 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$10,000.00	7 1/2%
7.354	7.140	7.118	4 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	7%
7.082	6.902	6.863	2 1/2 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/2%
6.812	6.644	6.608	2 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/4%
6.541	6.387	6.353	1 year CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 1,000.00	6 1/4%
5.299			PAID-UP SAVINGS PASSBOOK	\$ 100.00	5 1/2%
5.124			OPTIONAL SAVINGS PASSBOOK	\$ 10.00	5%

PAS MUS NE VISI DARBININKAI YRA LIETUVIAI, BET KIEKVIENAME SKYRIUJE GALIMA SUSIRALBETI LIETUVISKAI.

MEMBER F.S.L.I.C. WASHINGTON, D.C.

Saint Anthony Savings

Of on Mon. 9-8, Tues., Thurs, Fri. 9-5. Sat. 9-1; Closed Wed. & Sun.

1447 South 49th Court Cicero 60650
Telephone 656-6330 and 242-4395
JOSEPH F. GRIBAUSKAS, Vedėjas

(Atkelta iš 4 pusl.)

pat tamsus stakato dainavimas duoda jiems ypatingo ryškumo, kuris juos atskiria nuo pagrindinių veikėjų. Reikia pažymėti, kad šioje operoje Verdi pirmą kartą savo operose įvedė humoro elementą ir grynai linksmą personažą — Oskarą. Nors konspiratoriai jau figūruoja ankstyvesnėse Verdi operose, pvz. "Ernani" ir "I Vespri Siciliani", jie šioje operoje yra išmokę juoktis. Tokiu būdu Samuelio ir Tomo juokas antro veiksmo ansamblyje stipriai kontrastuojasi su tragiška Amelijos ir Renato situacija.

Daiva Mongirdaitė

Algirdas Brazis

Aldona Stempuzienė

Daiva Mongirdaitė

— Oskaro rolė "Kaukių balijuje" yra labai graži. Kas yra Oskaras? Jis yra karaliaus jaunas pažas.

Visi šios operos personažai yra gan dramatiški ir "tamsūs" — išskiriant Oskarą, kurio būdas niekad nesikeičia — jis yra linksmas, žaismingas ir pilnas humoro. Ir jo visa muzika yra tokia pati kaip jis — grakšti ir žaisminga. Ši muzika labai "prasvesina" šią operą, rodydama didelį muzikos kontrastą tarp tamsių konspiratorių pasažų ir dramatiškų meilės duetų, vykstančių vis tarp Oskaro tėjimų.

Verdi pats prisipažino, kad Oskaro rolė jam buvo pati mėgiamausia šioje operoje, kur jis pirmą kartą tada pamėgino parodyti šiuos muzikinius ir humoristinius kontrastus savo kūryboje, pasinaudodamas Oskaru.

Margarita Momkienė

— Oskaras — karaliaus mėgiamas pažas ir artimas "patarėjas". Tai jaunas, linksmas ir naujus vaikiškas, turintis daugelį privilegijų ir daug laisvės karaliaus rūmuose.

Verdi šioje operoje labai ryškiai ir tiksliai išskiria Oskaro vaidmenį muzikoje. Oskarui pasirodžius, tuoj pat keičiasi ir nuotaika ir muzikos turinys; dingsta drama, ir iškyla žaismingas judrumas, lengvumas tiek muzikoje ir vokale, tiek ir judesiuose.

Algirdas Brazis

— Aptardamas baritono Renato rolę "Kaukių balijuje", garsus italų kritikas Massime Mila yra pasakęs, kad iš visų Verdi operų "Un Ballo in Maschera" labiausiai sukasi apie meilę, net daugiau negu Traviata. Iš trijų charakterių, įveltų meilės trikampyje, tiksliai Renato (mano dainuojama rolė) iš pradžių yra savas, natūralus, status karys, kurio draugiškumas savo ponui Riccardo yra toks tikras kaip ir jo pasitikėjimas savo žmona Amelija. Šis pasitikėjimas su dūžta, kai Renato sužino, jog Riccardo įsimylėjęs jo žmoną.

Didžioji arija, kurią Verdi parašė baritonui šioje operoje, pavadinta "Taip, tai tu". Ji yra viena iš įdomiausių šioje operoje. Joje atsiskleidžia Renato galingas charakteris, kai jis, keršto siautulyje, šaukia: "Aš trokštu kraujo". Arijoje pasivaidena ir prarastas laimės nesugražinami džiaugiamai. Ir paskutinėje operos scenoje Renato nenoromis dėvi savo kaukę, kai reikia rodyti draugystę, kurios jau nebėra. Kerštas yra stipresnis už draugystę savo valdovui, kurį Renato nužudo.

Aldona Stempuzienė

— Opera "Kaukių balius" turėtų būti įdomi šių dienų klausytojui. Nors veiksmas vyksta 18-tame šimtmečiuje, bet daugelis anų laikų problemų yra aktualios ir šiandien; kaip politinės intri-

Leono Baltraus rečitalis ir Dariaus Lapinsko naujo kūrinio premjera

VLADAS JAKUBENAS

Šeštadienį, kovo mėn. 9 d., Jaunimo centre, Chicagoje, įvykęs koncertas susidėjo iš dviejų, skirtingų dalių: pirmąją sudarė lyrinio tenoro Leono Baltraus dainų ir arijų rečitalis; antroje dalyje išgirdome ir išvydome naujai sukurtą ir pastatytą Dariaus Lapinsko sceniškai-muzikinį veikalą: "Laima, arba menininkas ir jo modelis".

Leono Baltraus apibūdinimas kaip dainininko ir rečitalisto nėra visai lengvas: kažkaip sunkiai išsikristalizuoja bendras vaizdas. Esama atskirų gerų duomenų. Solistas turi aiškia lyrinio tenoro balso medžiagą; yra įdėjęs nemažai darbo jai išvystyti, o taip pat ir muzikalumui išstobulinti bei repertuarui pažinti. Šalia to, L. Baltraus asmenybėje, atrodo, yra kažkokių sunkumų visa tai pateikti klausytojui. Koncerte buvo girdėti skambiu, malonaus tembro ir švarios intonacijos gaidų, bet čia pat pasitaikė ir ne visai

švarios, "nedatrauktos" (žeminančios) intonacijos epizodų, L. Baltraus balsas nėra stiprus, bet švelniam lyriniam tenorui būtų pakankamas. Yra mokėjimo dainuoti "pianissimo", kuris gan daug vartojamas, kai kur lyg pavatnuodamas "mezza voce"; galima tik, kad atskiriomis frazėmis solisto balsas pavirsta lyg į šnabždesį ir vietomis visai nebegirdimas, nepaisant itin švelnaus D. Lapinsko akompanavimo. Melodijos linija kartais visai nuotaikingai vedama, bet kartais tuo pačiu prarandanti vientisumą bei efektingumą. Išlyginimo trūksta ir "bel canto" srityje: yra gražių frazių, bet jos toli gražu ne visos tokios. Yra įdėta nemažai pastangų ir interpretacija ir dikcija, kuri nėra bloga; tačiau dėl aukščiau minėtų priežasčių daug kas nepasiekia klausytoją.

Koncerto programa trgi veikė klausytoją kiek prieštaraujantčiai. Bene labiausiai įtikino pradiniai barokiniai — A. Scarlatti, Pergo-

lesi; šie plačiai išpopuliarėję numeriai praskambėjo nebloga dikcija (vis dėlto vietomis "parlando", o ne "cantando"). Richardo Strausso dainose buvo romantiškos nuotaikos, bet buvo ir veik negirdimų pastraipų. Balso projekcijai esant geresnei, galėtume pripažinti ir tam tikrą stiliaus supratimą. Operinė dalis nustebino tokiomis numeriais, kaip Siegmundo monologas iš "Valkyrijos" (dainuotas iš gaidų) arba finalinė scena iš Verdi "Otello". Įdomi, kad šie numeriai pavyko kiek geriau: buvo bent įtikinamai girdimi.

Įdomi buvo ir programos lietuviškoji dalis. Jai atstovavo pirmiausia J. Indra, buvęs 1940 m. VI. Jakubėno kompozicijos mokinio, vėliau operos tenoru bei dirigentu, Sibiro kaliniu, vėl dirigentu Kauno teatre iki ankstyvos mirties. Kūrybiškai talentingas, jis yra palikęs įvairių veikalų. Čia išgirdome įdomią, švelnių koloritų Indros (žodžiai S. Nėries) dainą "Saulė leidžias", taipgi B.

Kutavičiaus — jaunesnės kartos dabartinės Lietuvos kompozitoriaus vokalinį ciklą "Ant kranto". Kūrinys fantastiškai asketinio skambesio, turįs naujoviškų atonalių elementų, bet skambąs jaukiai ir gan lietuviškai. Kad ir solistui iš gaidų skaitant, komplikuoto lietuviško veikalą paruošimas ir parodymas buvo girtinu įnašu koncerto programon. Žodžiai čia buvo J. Meko. Spausdintoje koncerto programoje nei dainos "Saulė leidžias, nei "Ant kranto" žodinio teksto autorių nepažymėta. Lygiai nepažymėti ir D. Lapinsko veikalė naudoto teksto autoriai. Dar vis sergama lig šiol nepagydoma mūsų kon-

certų liga: libretistų nepaisymu. Ar buvo pateisinamas Leono Baltraus išsirengimas kelionėn į Chicago su nelengva, atsakinga, pilno rečitalio programa? Vargu; mažesnio mastabo dalinis pasirodymas jam būtų buvęs naudingesnis. Koncerto akompaniatorius Darius Lapinskas, palyginus su jo ankstyvesniais pasirodymais, skambino kiek blankesne pianistine forma ir gausėmis, į tekstą neįnešančiomis gaidomis; visuomenėje — jo palydėjimas buvo gan spalvingas ir subtilus. "Laima, arba menininkas ir jo modelis" yra pirmon eilėn simboliškai sceniškas kūrinys. Jo muzika yra iliustracinio pobūdžio, įprastame D. Lapinsko asketiškai naujoviškame stiliuje, sudaryta iš gan išestu, įvairiai nuspalvintų elementų, lyg variacijų. Įdomumą sudarė jau pats autorius, matomas scenos gilumoje, aktyviai naudojęs fortepijoną itin įvairiais būdais, daugiausia kaip mušamųjų grupės instrumentą; paprastai skambinant, mušant stygas tirtamųjų lazdelėmis, užgaunant jas šopetuku ar metaline lazdule, vartojant fortepijono rėmus kaip ksilofoną — barbinant jo įvairias medines dalis. Buvo užrekorduotu, ritmiškai įkalbėtu, ar, sakytume, "įskiemintu" garsinių epizodų. Ilga, ko-

(Nukelta į 8 psl.)

MELSKIMĖS IR AUKOKIMĖ
tikėjimui palaikyti Lietuvoje.
GAVENIA YRA VAJAUS METAS RELIGINEI ŠALPAI
Visi lietuviai ypatingai meldžias; už
LIETUVOS LAISVĖ IR PERSEKIOJAMĄ BAŽNYČIĄ LIETUVOJE PRAVEDAMA RINKLIAVOS

Mūsų asmeniškios maldos ir pamaldos parapijų — organizacijų — įstaigų — vienuolių, pagal maldos kalendorių, skiriamos pavergtiems tėvynainiams išlaisvinti.

Sv. Mišios už Lietuvą ir geradarius aukojamos kasdien

Savo aukas siųskite: **LITHUANIAN CATHOLIC RELIGIOUS AID,**
64-09 56 Rd., Maspeth, N. Y. 11178

Aukos atleidžiamos nuo mokesčių. **LKRŠ Valdyba**
Vysk. Vincentas Brizgys, pirm.

Siuočiu savo auką
Persekiojamai Bažnyčiai Lietuvoje paremti \$ _____
Parašas _____
Adresas _____

THE STANDARD TO GO BY

When weighing your future goals against what you've saved — is it enough?

It might be well that you check into one of our six savings plans.

- 7 1/2% YEARLY** CERTIFICATE ACCOUNTS* \$5,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.90% *an interest accumulated for 1 yr.
- 7% YEARLY** CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 4 Year Maturity YIELD INCREASES TO 7.35% *an interest accumulated for 1 yr.
- 6 3/4% YEARLY** CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 30 Month Maturity YIELD INCREASES TO 7.08% *an interest accumulated for 1 yr.
- 6 1/2% YEARLY** CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 1 Year Maturity YIELD INCREASES TO 6.81% *an interest accumulated for 1 yr.
- 5 3/4% YEARLY** CERTIFICATE ACCOUNTS* \$1,000 Or More 90 Day Maturity YIELD INCREASES TO 6.00% *an interest accumulated for 1 yr.
- 5 1/4% YEARLY** PASSBOOK SAVINGS Interest Paid to the Date of Withdrawal YIELD INCREASES TO 5.35% *an interest accumulated for 1 yr.

Founded 1909
Assets over \$198,000,000.00
Reserves over \$18,000,000.00
Celebrating our 65th year

STANDARD FEDERAL SAVINGS
4192 Archer Avenue (at Sacramento)
Chicago, Illinois 60632 — 847-1140

*A substantial interest penalty is required for early withdrawal.

Dabar kaip tik laikas siųsti DOVANAS VELYKOMS savo giminėms Lietuvoje ir USSR

MOTOCIKLUS, SALDYTVUVUS, SKALBIAMAS MASINAS, TELEVIZIJOS APARATUS, KAMERAS, SIUVAMAS MASINAS, BALDUS.

Taip pat drabužius, medžiagas, kalinius, rankinius laikrodžius ir maisto produktus.

Nauji Automobilių Modeliai:
ZHIGULI VAZ-2101
ZHIGULI VAZ-2102 Station Wagon
ZHIGULI VAZ-2103 Naujas Modelis
MOSKVICH 408-IE
MOSKVICH 412-IE
MOSKVICH — Station Wagons — 426,427
ZAPOROZHETS ZAZ-968

PODAROGIFTS, INC. yra VIENINTELĖ firma Amerikoje, siunčianti DOVANINIUS CERTIFIKATUS per VNESHPOSYLTORGĄ be jokių tarpininkų ir t. t.

PODAROGIFTS, INC. yra VIENINTELĖ firma Amerikoje, pateikianti persiuntimo įrodymus, atitinkančius jos susitarimą su VNESHPOSYLTORGU.

Klientų patogumui užsakymus galite paduoti bet kuriai prie mūsų prisijungusiai firmai:

GLOBE PARCEL SERVICE, INC.
723 Walnut St., Philadelphia, Pa. 19106

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP
488 Madison Ave., New York, N. Y. 10022

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.
1776 Broadway, New York, N. Y. 10019

arba tiesioginiai į mūsų vyriausią įstaigą:

PODAROGIFTS, INC.
240 FIFTH AVE. (tarp 27 ir 28 g-vės), NEW YORK, N. Y. 10001 — TEL.: (212) 685-4587
Atidaryta šeštadieniais iki 5 val.

Nauji leidiniai

• **AIDAI, 1974 m. sausio mėn.** Nr. 1. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St. Boston, Mass. 02122. Leidžia lietuvių pranciškonai. Leidėjų atstovas žurnalo reikalams — T. dr. Leonardas Andriekus, O.F.M. Administruoja T. Benvenutas Ramanauskas, O.F.M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Žurnalo metinė prenumerata \$10.00.

Pirmasis šių metų "Aidų" numeris gera dalimi savo medžiagą labai konkretus: paremtas įvairia statistika, apklausinėjimais, metinėmis apžvalgomis ir iš to plaukiančiomis išvadomis. Romualdas Kriaučiūnas rašo apie tipiška mūsų jaunuolių statistikos veidrodį, pasiremdamas II Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso duomenimis. Kęstutis Trimakas, pasiremdamas Jaunimo žygio už tikėjimo laisvę 1972 m. duomenimis, rašo apie išeivių lietuvių religinę praktiką ir bažnytinę santvarką. 1973 metų viso mūsų visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo apžvalgą pateikia, matyt, pats redaktorius. Labai įsidėmėtina ypač viduriniai, pirmajai šiame krašte gyvenimui išėjusiai mūsiškių kartai šios apžvalgos pabaiga: "Natūraliai išeivinio gyvenimo priešakyje stovi jau vidurinėsios kartos žmonės. Deja, šią kartą yra išretinusi ne mirtis, o didelės jos dalies stovėjimas šalia lietuviškojo gyvenimo. Ne be pagrindo rūpinamasi, kaip sunaudoti tą potencialą, kurį sudaro senosios išeivijos lietuviškai nekalbančios ir net savo kilmę mažai bejaunčiosios masės. Su dar didesniu rūpesčiu visą laiką sielojamasi jaunimo lietuviškojo auklėjimo klausimu. Bet, gal būt, dar labiau šiuo metu aktualus klausimas yra vidurinėsios kartos konsolidavimas. Nestokoja šioj kartoj diegto lietuviško nusiteikimo. Tačiau šis nusiteikimas lieka toks selkus, kad jo per mažai aktyviam augavimuisi. Kad būtų galima išlaikyti išeivijos lietuviškąjį gyvenimą bent tokio lygio, kaip dabar, būtina vidurinėsios kartos sąmoningai, daliai atlaimėti savo pačių bendraamžius. Tai yra būtina sąlyga ir pačiam jaunimo klausimui realiai spresti: be vidurinėsios kartos pastangų nebus pasiekta mūsų jaunimas, nes ji sudaro kaip tik šios kartos vaikais. Seneliai gali būti gerbiami, bet ne jų, o tėvų rankose savo vaikų auklėjimas".

Spausdinamas Kosto Ostrausko padarytas filminis pokalbis su prof. Antanu Saliu prieš pat jo mirtį. Poezijos puslapis skirtas šių dienų Lietuvoje rašančio poeto Jono Juškaičio eilėraš-
čiams. Apžvalginuose žurnalo puslapiuose apie jį rašo R. Šilbajoris. Proza šį kartą atstovauja P. Orintaitė, pateikdama ištrauką iš Nidos leidyklos spausdinamo jos veikalo "Ažuolo želmuo". Numerio apžvalginėje dalyje dar pristatomas naujas Ateitininkų Federacijos vadovas dr. Petras Kisielius; Leonardas Andriekus rašo apie dail. V. Vizgirdą; duodamas Lituanistikos instituto suvažiavimo aprašas; pasakoja Jaunimo petičijos parašų rinkimo istorija; ypač išsamus ir gerai paruoštas A. Liulevičienės literatūrinis škiecas apie naują Nobelio literatūros premijos laureatą australų rašytoją Patrik White ir jo kūrybą; lygiai akyiai Titas Alga recenzuoja ir pastaruosius du J. Gliaudos romanus: "Brėkėmės našta" ir "Sunkiausiu keliu".

Numerį puošia Adomo Varno ir Viktoro Vizgirdos tapybos darbų ir šiaip nuotraukos.
• **Danguolė Sadūnaitė, PAKELIUI I EMAUS.** Eilėraščiai Išeido Nek. Pr. Šv. M. Marijos Seserų Seserų kongregacija 1974 m. Aplanką piešė Ses. Ona Mikailaitė. Spaudė Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Rinkinys 96 psl., kaina \$2.50, gaunamas šiuo adresu: Sisters of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, Putnam, Conn. 06260.

Nėra abejonės, jog Danguolė Sadūnaitė šiuo metu yra viena iškilusių lietuvių literatūros poečių. Tik jai vienai būdinga eilėraščių forma ir giliai asmeniškai tematika šiame naujame rinkinyje yra pasiekusi beveik tobulo poezijos, žmogaus širdies ir Dievo susilietimo. Tai apamai yra religinės temos mūsų literatūroje kilstelėjimas į tikros ir modernios poezijos aukštybes. Štai kad ir šita, kupina prasmingų poetinių įvaizdžių ištraukėlė:
Vakarop Tavo ranka nurenka — spindulius, kaip žuvis nuo jūros. (Kai aš saulę noriu dar pasilaikyti!)
Ir tada, Dieve — mūsų rankos susitinka.
Geros, skaidrios ir nereikalingais žodžiais neužgriozdintos poezijos ieškantiems šis naujas Danguolės Sadūnaitės rinkinys suteiks nemažai džiaugsmo.

• **LIETUVIŲ DIENOS, 1934 m. vasario mėn. Nr. 2.** Redaguoja: Dalila Mackialienė, Pranas Gasparonis, Vacys Prižgintas ir Alfonsas Milukas. Leidžia Antanas Skirius. Administruoja Gediminas Rukšėnas. Redakcijos

adresas: 4364 Sunset Blvd. Hollywood, Calif. 90029. Žurnalo metinė prenumerata \$9.00, garbės prenumerata \$15.00.

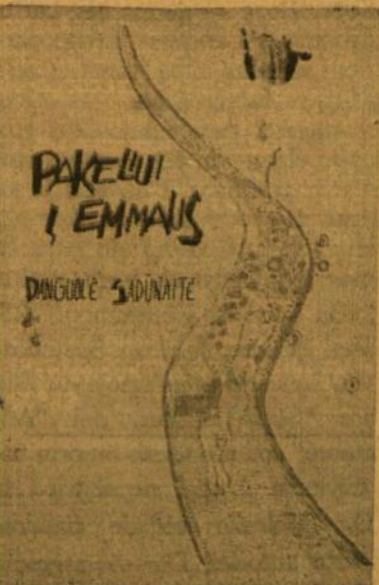
• **MUZIKOS ŽINIOS, 1973 m. Nr. 4.** Redaguoja V. Mamaitis, 209 Clark Pl., Elizabeth, N. J. 07206. Leidžia Lietuvių vargonininkų ir muzikų sąjunga. Žurnalas išeina 4 kartus metuose. Prenumerata \$5.00. Redakcijos ir administracijos adresas tas pat kaip ir redaktorius.

• **AKIRAČIAI, 1974 m. sausio mėn. Nr. 1 (55).** Atviro žodžio mėnraštis. Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Druga, L. Mockūnas, G. Procuta, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, dr. E. Vaišniene, H. Žemelis. Administruoja K. Avižienis. Metinė prenumerata \$6.00. Atskiro numerio kaina \$0.75. Redakcijos ir administracijos adresas: 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Tarptikybiniis krikščionių seminaras, kuriame dalyvaus protestantai ir katalikai, rušiamas San Francisco mieste gegužės 13-17 d. seminarą globoja R. katalikų arkivyskupija. Tema: "Mergelė Marija ekumeninėje perspektyvoje". Vadovaus Katalikų universiteto prof. E. R. Carroll. Iš stačiatikių dalyvaus kun. L. Kiškovski, presbiterionų kun. dr. E. D. Willis, Dieviškosios bažnyčios atstovas prof. Sh. F. Nishi, liuteronų semin. prof. T. Harjunpaa, dominikonas kun. F. Jelly ir servitas prof. N. Flanagan.

Seminaras akredituotas prie Katalikų universiteto, ir dalyviai gaus kreditus. Adresas informacijos: The Marian Center, 135 Golden Gate Ave., San Francisco, Calif., 94102.

Rankomis išpaustyti paveikslų rėmai, pritaikinti paveikslams ir skelbimams, rėmai — metalu aplieti rėmai.
2400 So., Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginia 7-7258 - 09

Danguolės Sadūnaitės naujo poezijos rinkinio aplankas. Piešinys ses. Onos Mikailaitės.

ir administracijos adresas: 4364 Sunset Blvd. Hollywood, Calif. 90029. Žurnalo metinė prenumerata \$9.00, garbės prenumerata \$15.00.

• **MUZIKOS ŽINIOS, 1973 m. Nr. 4.** Redaguoja V. Mamaitis, 209 Clark Pl., Elizabeth, N. J. 07206. Leidžia Lietuvių vargonininkų ir muzikų sąjunga. Žurnalas išeina 4 kartus metuose. Prenumerata \$5.00. Redakcijos ir administracijos adresas tas pat kaip ir redaktorius.

• **AKIRAČIAI, 1974 m. sausio mėn. Nr. 1 (55).** Atviro žodžio mėnraštis. Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Druga, L. Mockūnas, G. Procuta, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, dr. E. Vaišniene, H. Žemelis. Administruoja K. Avižienis. Metinė prenumerata \$6.00. Atskiro numerio kaina \$0.75. Redakcijos ir administracijos adresas: 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

PROTESTANTŲ IR KATALIKŲ SEMINARAS MARIJOS TEMA

Tarptikybiniis krikščionių seminaras, kuriame dalyvaus protestantai ir katalikai, rušiamas San Francisco mieste gegužės 13-17 d. seminarą globoja R. katalikų arkivyskupija. Tema: "Mergelė Marija ekumeninėje perspektyvoje". Vadovaus Katalikų universiteto prof. E. R. Carroll. Iš stačiatikių dalyvaus kun. L. Kiškovski, presbiterionų kun. dr. E. D. Willis, Dieviškosios bažnyčios atstovas prof. Sh. F. Nishi, liuteronų semin. prof. T. Harjunpaa, dominikonas kun. F. Jelly ir servitas prof. N. Flanagan.

Seminaras akredituotas prie Katalikų universiteto, ir dalyviai gaus kreditus. Adresas informacijos: The Marian Center, 135 Golden Gate Ave., San Francisco, Calif., 94102.

Solženicynas - Gulagas - Archipelagas

Aleksandras Solženicynas kaip kokią branduolinę bombą nu-metė Vakarams savo "Gulago salyna". Laikraščiai tučtuojau čiupo šią karštą naujieną. Neatsilikti ir mūsiškiai. Tik mūsų uoliejį spaudos darbininkai susidūrė su nemažu kebekliu — keistai sudėtu pavadinimu.

Amerikiečių laikraščių skaitytojams (žinoma, kitataučiams), dar nepreparantiems tam tikrų niuansuotų atveju, kur daiktavardžiai eina pažyminiams, atstodami būdvardžius, tikrai sudarė galvosūkių veikalo pavadinimas, sudėtas iš dviejų žodžių, abu vardininko linknio. Be to, ir pats "Gulag" daugiui nebuvo kasdieninės vartosenos žodis.

Tad nenuostabu, kad pradėjus rašyti apie tą veikala, pasirodė įvairiais būdais išverstų variantų. Pirštu nerodant į apsirikičius, reikia pasakyti, kad tarp keistenybių ne paskutinė buvo "Archipelago Gulagas" (nederinamojo pažyminio kilmininku paimtas priešingas žodis!), o pramovio rekordu laikytinas "Gulag Archipelag" (antraštėje!) — barbariškausiaio vertimo abrakadabra, kur vertėją taip pavergė šiu žodžių svetima forma, jog visai numoję ranka į lietuvių kalbos gramatinės kategorijas ir praleido nenurodęs skaitytinai lietuviui, kaip tie žodžiai santykiuoja vienas su antru.

Kadangi Solženicynas, gulagas ir salynas ne kartą dar bus minimas mūsų laikraščiuose, verta turėti omenyje vieną kitą kalbinę smulkmeną, siejančią su autoriu ir jo veikalo titulu.

Pirmiausia ne visada kaip reikiant rašoma šio autoriaus pavardė. Dėl alfabetų skirtumo rusų tikrinius daiktavardžius rašome iš garsų. Autoriaus pavardės trečiajame skiemenyje esantis "i" tariamas garsu tarp "j" ir "u". Rusų kalboje šis garsas rašte žymimas vadinamoju "jery" ženklku.

Nuo carinės aneksijos laikų buvo lietuvių raštuose praktikuojama ta "jery" transkripcija lotynų alfabeto "y" (ilgąja). Iš tradicijos tos pat tvarkos reikėtų laikytis ir dabar. Tad pagal ją reikėtų rašyti Solženicynas, su ilga "y" trečiajame skiemenyje.

Akronimas "Gulag" sudarytas iš santrumpų šių žodžių: Glavnoje upravlenije lageriami, t. y. vyriausioji stovyklų vadyba ar valdyba. Mūsų laikraščiuose akronimą "Gulag" aiškinusieji tekiu tik dėl vienos kalbinės smulkmenos, būtent, rusų kalbos žodžiais pateikė lietuvišką konstrukciją — Glavnoje upravlenije lageri. Rusų kalboje upravliat' ir upravlenije valdo įnagininka, vadinasi, sakytina rašytina 'upravlenije lageriami'. Rusų mokyklų melanikūsieji, jei abejotų šios pastabos tikslumu, gali lengvai pastikrinti, pažvelgę net į Langenscheidto kišeninį rusų kalbos žodynėlį.

S. Kalvaitis

WAGNER & SONS
Typewriters, Adding Machines and Checkwriters
Nuomoma — Parduoda — Taiso NAUJOS NAUDOTOS
Vieš 50 m. patikimas patarnavimas
5610 South Pulaski Road
Phone — 581-4111

STANLEY JR. SAYS:

1974 Plymouth, Duster ONLY \$2511
LeBaron 2-Door Hardtop
Save up to \$1,500.00 on new 1973's
BALZEKAS
CHRYSLER PLYMOUTH VALIANT IMPERIAL
4030 So. Archer GOODYEAR Tires Tel. VI 7-1515
Buy In Brighton Park—You Don't Have To Drive Miles For Service

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKEWICZ, Pres.
2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE
7% Mokamas už 4 m. sertifikatus. Minimum \$5,000
6 1/2% Mokamas už 1 m. sertifikatus. Minimum \$1,000
5 1/4% Mokomas už investavimo įsiskaitas
PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D. Dividendai mokami kas 3 mėnesiai.
ANTRAD. IR PENKTAD. 9 v. r. iki 5 v. v.
SESTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. Trečiadi: uždaryta.
PIRMAD. IR KETVIRTAD. 9 v. r. iki 9 v. v.

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS PARDAVIMAS IR TAIKYMAS
2646 W. 69th St., Tel. REpublic 7-1941

20 AUTORIU APIE MODERNIAS PROBLEMAS

Net 20 atstovų įvairių didžiųjų pasaulio religijų su savo straipsniais dalyvaus naujame leidinyje, kurį išleis Vatikano Nekatalikų sekretoriatas ir kuriam bus sprendžiamos dabarties problemos.

SESELE VALSTYBINIO ŠVIETIMO VADOVYBEJ

Seselė Monika Schmidt, Fort Wright kolegijos Spokane prezidentė, paskirta Washingtono valstijos mokyklų superintendente pavaduotoja.

ISTORINĖ PARODA

Chicago istorikų draugijos rūmuose iki gegužės 26 d. vyks paroda eksponatų, turinčių ryšio su

KONCERTINES YPATINGAS GITARAS IR KANKLES DARO PAGAL UZSAKYMĄ IR TAIŠO STYGINIUS MUZIKOS INSTRUMENTUS
KVIRINAS RUNIMAS
4914 W. Cermak Rd. CICERO, ILL. 60650
Tel. — 652-3200

laikotarpiu nuo JAV revoliucijos pradžios iki Washingtono išrinkimo prezidentu.

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MEGEJAMS
Daug sutaupysite pirkdami čia įvairių firmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmą ir ketvirtą vakarais iki 9 val.
3314 West 63rd Street Chicago, Illinois, 60629
Tel. PProspect 6-8998

UZSISAKYKITE DABAR TIK PER INTERTRADE EXPRESS CORP. GERIAUSIĄ DOVANĄ SIŪSTI Į LIETUVĄ
dabar, kaip niekad anksčiau
SPECIALŲS RUBLIŲ PAŽYMEJIMAI

INTERTRADE EXPRESS CORP. pirmiausia pasakė apie tai, o jūs giminės pritarė. Su specialiu rublių pažymėjimais jūsų giminės gali gauti viską, ką tik nori, už dalelę reguliarios kainos. Tai tas pat, kai jeiti į krautavę su 100 dol. ir už juos gauti 200 dol. ar 300 dol. vertės prekių, o gal net daugiau.
INTERTRADE EXPRESS CORP. mielai jus nemokamai prišius įrodyma. Specialių rublių pažymėjimus galima paversti į reguliarius rublius aukščiausiu kursu.
SU PILNA GARANTIJA GERIAUSIAS PATARNAVIMAS
Pažymėjimai pristatomi maždaug per tris savaites. Vieno spec. rublio kursas yra \$2.50.
TAS KURSAS APIMA VISKĄ, NĖRA JOKIŲ KITŲ MOKEJIMŲ.
REIKALAUKIT MŪSŲ NEMOKAMO ILLUSTRUOTO KATALOGO

Užsakykite Dabar. Užsakykite tik per **INTERTRADE EXPRESS CORP.**
125 East 23rd Street Penktas aukštas New York, N.Y. 10010
Tel.: 982-1530

LABAI SVARBU AUTOMOBILIAI
Pilnai garantuotas greičiausias pristatymas Pasirinkite iš šių naujų modelių
ZHIGULI VAZ 2101 US \$3309.00
NAUJAUSIAS PAGERINTAS EXPORT MODEL ZHIGULI VAZ 2103 US \$3797.00
ZHIGULI VAZ 2102 STATION WAGON US \$3651.00
EXPORT MODEL MOSKVITCH 412 IE US \$3359.00
MOSKVITCH 408 IE US \$3089.00
MOSKVITCH 426 IE STATION WAGON US \$3505.00
MOSKVITCH 427 IE STATION WAGON US \$3761.00
ZAPOROZHETS ZAZ 968 US \$2118.00

REIKALAUKIT SPECIALIŲ BIULETENIŲ, SU AUTOMOBILIŲ PAVEIKSLAIS, APARTMENTAIS, NAUDOTAIS RUBAIS SVECIAMS IS USSR REIKALAUKITE MŪSŲ SPECIALIAUS BIULETENIO MES TURIM 25 MFTU PATYRIMA ŠIAME BIZNYJE IR TAI PAT TURIM TUKSTANTUS PATENKINTU KLIENTU.

Nuo 1914 Metų
Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalais visas mūsų apylinkes. Dėkojame jums už mums parodytą pasitikėjimą. Mes norėtum būti jums naudingi ir ateityje.
Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00
MIDLAND SAVINGS
AND LOAN ASS'N.
4040 ARCHER AVENUE CHICAGO, ILL. 60632
Phone 254-4470
5 1/4% All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.
7 1/2% 4 Years Savings Certificates (Minimum \$5,000)

TRAVEL ADVISORS OF AMERICA, INC.
Nauja agentūra su patyrusiu personalu kelionėms į U.S.S.R., lietuviškas vadovė Loretta Kasis turi:
7 KELIONES Į LIETUVĄ 1974 METAIS žemiausiomis kainomis:
1—Gegužės 19 d. .... 2 1/2 savaites
2—Birželio 16 d. .... 2 savaites
3—Birželio 30 d. .... 2 1/2 savaites
4—Liepos 14 d. .... 2 savaites
5—Liepos 28 d. .... 2 savaites
6—Rugpjūčio 11 d. .... 2 1/2 savaites
7—Rugsėjo 8 d. .... 2 savaites
Grupės 1, 3 ir 6 apima 4 naktis Leningrade, 5 naktis Vilniuj (atskrendama į Vilnių iš ryto ir 1 ekskursija į Kauną), 3 naktis Minske, 1 naktis Maskvoje ir 4 naktis Copenhagen (su ekskursija į Malmo, Svediją).
Grupės 2, 4, 5 ir 7 turi viską tą patį, tik po 1 nakties Copenhagen grįšime namo.
Visais kelionių reikalais kreiptis į **TRAVEL ADVISORS OF AMERICA, INC.**
180 N. Michigan Ave., Chicago, Ill. 60601
Suite 328
Tel. 346-0102
Loretta Kasiene ten rasite atrandinius ir ketvirtadienis nuo 5 iki 7 val. vak., ir seštadienį nuo 10 val. ryto iki 4 val. popiet. Bet kokiu laiku galima skambinti Loretai Kasis į namus, kam nepatogu važiuoti į miestą — galima bus reikalus atlikti jos namuose pagal susitarimą telef. 776-0180.

Kultūrinė kronika

KETVIRTASIS LIETUVIŲ, LATVIŲ IR ESTŲ MOKSLININKŲ SUVAŽIAVIMAS CHICAGOJ

Association for the Advancement of Baltic Studies ir paties Illinois universiteto globojamas baltiečių mokslininkų ketvirtasis suvažiavimas — konferencija įvyks 8 m. gegužės mėn. 16-19 d. Illinois universiteto Circle patalpose. Šiame suvažiavime visa organizacija ir jo programos planavimas yra lietuvių mokslininkų rankose. Plačiau apie pačią konferenciją ir jos programą kito šeštadienio kultūriniam priede.

ADOMAS GALDIKAS ČIURLIONO GALERIJOJE

Vakar Čiurlionio galerijoje, Chicagoj, atidaryta Adomo Galdiko tapybos paroda. Tai proga buvo ir anglų kalba išleistas jo puošnios monografijos pristatymas. Paroda galerijoje tęsis iki kovo 24 d. Savaitės dienomis galerija atdara nuo 7 iki 9 val. vak. Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak.

VYTAUTO O. VIRKAU TAPYBOS PARODA

Jau po Freiburgo mokyklos pokario metais užaugusios mūsų dailininkų kartos dar jaunesnių dailininkų tarpe randame ir Vytauto O. Virkau pavarde. Tai vienas ryškiausių po Freiburginės kartos, jau šiame krašte subrendusių, atstovų. Individualinėse ir bendrinėse parodose jo tapybos drobės visada traukė žiūrovo akį labai originaliu gyvosios gamtos detalių pamėgimu, nuėinančių iki nepertempto, lengvai įskaitomo abstrakto. Jo vieno naujausių tapybos darbų paroda Čiurlionio galerijoje, Chicagoj, atidaryma balandžio 19 d. Paroda rengia Santvara-Šviesa.

MUZIKUI, TEISININKUI ANT. NAKUI 70 METŲ

Rokiškėnas Antanas Nakas vasario 28 d. sulaukė 70 m. amžiaus. Šakotų gabumų žmogus: teisininkas, muzikas ir tapytojas. Baigęs

teisės fakultetą Kaune, buvo valstybės tarnautojas, o vėliau vertėsi advokatura. Konservatorijoj baigė fortepijono studijas ir pedagogikos kursą, gaudamas dipl. muz. mokytojo specialybę. Buvo muzikos kursų vedėjas Kaune, padėdamas muz. Martinoniui tuos kursus suorganizuoti. Dėstė fortepijona, muzikos teoriją ir harmoniją. Gilino muzikos studijas Salzburgo Mozarteumo konservatorijoje. Tame mieste vadovavo lietuvių chorui, eidamas ir lietuvių vargonininko pareigas. Su koncertais važinėjo po Austriją.

Atvykęs į Chicago, 1949 m. įsteigė fortepijono muzikos studiją. Keletą metų buvo Lietuvių kultūros tarybos vicepirminiu. Su savo mokiniais nuošia koncertus ir muzikos bei kitais klausimais bendradarbiauja lietuvių spaudoje. Yra eilė dalykų sukomponevęs fortepijonui, solo ir enorui. Vienas iš Čiurlionio galerijos steigėjų. Svelnaus būdo kultūrininkas.

JONUI ŠLEPEČIUI 80 M.

Teisininkas, visuomenininkas Jonas Šlepetys vasario 27 d. sulaukė 80 m. amžiaus. Gimęs 1894 m. Narvydžių k., Daugailių vls., Utenos apskr. Baigęs Karo mokyklą Odesoje, Aušt. karininkų kursus Kaune ir teisių fakultetą Vytauto D. universitete. Valstybinės ir administracijos teisės studijas gilinno Tuebingene.

Kaip karininkas, dalyvavo I pasauliniame kare. Vokiečiams traukiantis, Utenoje suorganizavo piliiečių apsaugą. Savanoriu įstojęs į Lietuvos kariuomenę, dalyvavo kovose su bermontininkais ir bolshevikais. Apdovanotas Vyčio kryžiumi, buvo karo komendantas ir apskr. viršininkas keliose vietose, o prieš okupaciją — Vilniaus ir apskr. miesto viršininkas. Iš lietuvių sudarė komitetą tautiniams ir kultūriniais reikalais tvarkyti. Bolševikų suimtas ir žiauriai tardytas. Laikinojoje vyriausybėje buvo Vidukalio reikalų ministru, vėliau advokatu ir juriskonsultu. Veiklus išvijoje, organizavo New Yorko Lietuvių Bendruomenės apylinkę ir jai vadovavo, 1963 m.

Narsūs kariauninkai "Antrame kaime". Iš kairės į dešinę: Romas Stakauskas, Juozas Aleksūnas ir Eugenijus Būtėnas. Nuotr. Algio Stasiulio

išrinktas Pasaulio lietuvių teisi- ninkų dr-jos centro valdybos pir- mininku, bendradarbiavo lietuvių laikraščiuose ir žurnaluose. Vedęs T. Latonaite, išaugino dvi veikia- dukteris: dr. A. Janačienę ir B. Venckuviene.

JEZUITŲ UNIVERSITETAN GLAUDŽIASI LIUTERONŲ SEMINARIJA

Kilo dideli ginčai liuteronų seminarijoje St. Louis mieste. Dėl doktrinalinių nesutarimų pa- šalinti 48 seminarijos profesoriai. Protestuodami pasitraukė apie 400 studentų. St. Louis univer- sitetas, vadovaujamas jezuitų, susitarė su United Church of Christ Eden seminarijos prezi- dentu ir laikinai priėmė išvary- tus profesorius dėstyti ir priima- jų studentus iki mokslo metų pa- baigos.

VIENUOLE MOKSLINIKŲ ANTARKTIKO

De Paul universiteto biologi- jos profesorė seselė dr. Mary Alice McWinnie neseniai pradėjo šešių mėnesių gyvenimą Antark- tikos tyrimo stovy McMurdo. Ji ten tirs specialią gyvųjų rūši. Gy- vens drauge su kita sesele, dirb- damos judančiame "Zuvų name", pasišildydamos mažai krosnelė. Jos bus pirmos amerikietės mote- rys mokslininkės, kurios Pietų Jorko Lietuvių Bendruomenės a- pylinkę ir jai vadovavo, 1963 m.

rio balandžio iki vidurio rugpiū- čio. Ten ir apie 160 vyrų moks- lininkų ir tyrinėtojų.

SERVANTES CHICAGOS SCENOJE

Teatro mėgėjai, kurie anks- čiau yra matę Don Kichoto pa- statymą Chicagos scenoje ir fil- me, džiaugiasi, kad naujas jo pa- statymas "Man of La Mancha", vyksta Candlelight Dinner Playhouse, Chicagoje, yra ypa- tingai stiprus ir patrauklus, pra- lenkias ankstyvesnius pastaty- mus. Daug sumanumo ir išra- dingo parodęs režisierius J. Pullinsi, kuris yra gavęs Jeffer- sono premiją ir buvo pripažintas geriausiu 1972 m. režisieriumi. Tos muzikinės dramos pastaty- me paties Don Kichoto ir Ser- vantes vaidmenis atlieka ypating- ai talentingas Lee Pelty, daug laimėjimų susilaukęs pastatyme "Fiddler on the Roof". Aktorių, dainininkų, baletų šokėjų kolek- tyvas yra ypatingai stiprus. Lite- ratūros ir scenos meno mėgėjams tikrai verta pamatyti. Vaidybos slinktis labai gyva, yra įvesta gausiai komišku momentų.

MIRE NOBELIO LAUREATAS

Dr. E. Sutherland, pasižymėjęs hormonų tyrinėjimas, 1971 m. laimėjęs Nobelio premiją, mirė Miami, turėdamas 58 m. amžiaus.

STUDIJUOS REKCIJA Į KURO TRŪKUMUS

Notre Dame universitetas stu- dijuos piliečių reakciją į skystojo kuro trūkumą. Studijoms finan- suoti Shell bendrovė paskyrė 70,000 dolerių. Bus apklausineta 1,600 žmonių.

MIRĖ SPUTNIKO SUPLAŪNUOTOJAS

Sovietų Sąjungoje, Maskvoje, mirė mokslininkas M. Tichonra- vov 73 m., raketų ir erdvių tyri- mų specialistas, vyriausias supla- nuotojas Sputniko — pirmojo sa- telito aplink žemę.

VISUOMENININKAS IR EKONOMISTAS A. RIMKA

Tarp eilės nusipelnusių lietu- vių, prisimintinas visuomeninink- kas ir ekonomistas Albinas Rim- ka, nuo kurio mirties vasario 27 d. suėjo 30 metų. Mirė 1944 m. Vilniuje, turėdamas 58 metus, o jau daug padaręs. Visuomeninę veiklą buvo pradėjęs 1907 m. Marijampolės Šviesos draugijoje. Jau prieš I pasaulinį karą rašinėjo į Lietuvos Ūkininką, Jaunimą, Varpą, vėliau redagavo Jaunąją Lie- tuvą, Ateitį. Voroneže dėstė są- skaitybos kursuose. Grįžęs į Lie- tuvą 1919 m. tapo pirmo vyriausy- bės leidžiamo dienraščio — Lietu- va redaktorius, vėliau Spaudos ir propagandos biuro direktorius, Steigiamosios seimo nariu. Jis sure- dagavo žemės reformos projektą.

Išvykęs į užsienį, Frankfurte baigė aukštuosius mokslus ir nuo 1923 m. pakviestas universitete dėstyti statistiką, ekonominę poli- tiką ir visuomenės ūkio istoriją. Sležvičiaus kabinete buvo finan- sų ministeris. Redagavo Varpą, Lietuvos Ūkį, Ekonomiką, bend- radarbiavo daugelyje lietuvių laikraščių ir žurnalų ir parašė vi- są eilę veikalų iš ūkinės, visuo- meninės, istorinės srities.

NAUJI SMEGENŲ TYRIMAI

Siekdami nuodugniau patirti, kaip smegenys veikia į nervų sistemą ir kokią turi įtaką į vi- są eilę ligų, medicinos specialis- tai ėmė nuodugniau tirti smegen- is. Panaudoja tam beždžionių smegenis, net išimdamis iš jų galvų ir laikydami smegenis gyvas per eilę dienų, panaudo-

dami tam širdį ir plaučius pava- duojančius mašinas. Nervų chi- rurgas dr. J. White Clevelande padarė dar didesnę pažangą — įstengia vienos beždžionės galvą perkelti į kitos kūną ir išlaikyti gyvą beveik ištisą savaitę.

— Seniau žmonos grasindavo, kad jos persikels pas motina, da- bar jos grasina, kad atsikvies mo- tiną pas save.

— Sensti tada, kai reikia dau- gjiau laiko pailsėti, negu pavarg- ti.

15-kos dienų ESKURSIJOS Į LIETUVĄ IS BOSTONO IR NEW YORKO

Vyksta: gegužės	15	rugpjūčio	7
birželio	5	rugsėjo	4
liepos	3	spalio	2

ir
Gruodžio 20

KAINA — nuo \$751.00

Visos grupės lankysis Leningrade, Vilniuje, Rygoje, Helsinkyje; išsky- rus birželio ir liepos grupes, kurios lankys Talliną, Vilnių, Helsinkį.

Vykstantiems iš Čikagos — \$112.00
Detroito — \$ 74.00
Clevelando — \$78.00 daugiau

GRUPĖSE DALYVIŲ SKAICIUS RIBOTAS — NESIVELUOKITE!

Smulkesnių žinių ir registracijos reikalų kreipkitės į

TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE
393 West Broadway, P.O. Box 116
SOUTH BOSTON, MASS. 02127
TEL. (617) 267-8764

Savininkė: Aldona Adomonienė

P E T K U S

MARQUETTE FUNERAL HOME

— TEVAS IR SŪNUS —

TRYS MODERNISKOS KOPLYČIOS

2533 West 71st St. Telef. Grovenhill 6-2345-4
1410 S. 50th Ave., Cicero TŌwnhall 3-2108-09

AIKŠTĀ AUTOMOBILIAMS STATYTI

Laidotuvių Direktoriai

MAŽEIKA & EVANS

6845 SOUTH WESTERN AVENUE

TRYS MODERNISKOS
AIR-CONDITIONED KOPLYČIOS
M A S I N O M B V I E T A

REpublic 7-8600 REpublic 7-8601

Filmų įvairumai

STASĖ SEMENIENĖ

Filmas apie filmo pastatymą

Susukti filmą apie filmo pasta- tymą nėra lengvai sprendžiamas dalykas. Filmas neatrodo gyven- miškas ir įtikinantis, nes filmo in- dustrija išleis daug romantiškesnė, kur kas labiau viliojanti, negu iš tikrųjų yra.

Tačiau Francois Truffant, to nuostabią gabaus režisieriaus, juo kingas ir jaudinąs naujas filmas "DAY FOR NIGHT" yra ne tik vienas geriausių filmų apie filmo kūrimą, bet taipgi vienas puikiau- sių pramoginių filmų šiais metais.

Spalvotasis filmas liečia viso- kiaus filmavimo išraiškas. Čia liečiamos techniškos problemos, slogutis filmavimo pertaūkų metu, o taipgi flirtai ir intrigos. Tai re- alybė.

Filmavimo visa kompanija, ypač dar sveltinamame krašte, tampa lyg viena šeima. Per keletą savalių visai svetimi individai tampa drau- gais, o kiti net visai intymiai ben- drauja. Dar kelioms savaitėms pra- bėgus, jie visi išblaškomi vėjo į vi- sas keturias puses. Režisierius pa- rodo mums filmavimo rezultatus, bet neatskleidžia, kiek valandų ar net dienų buvo praleista prie tų vi- sų specialių efektų, norint išgauti tikrą lietaus sceną ar tikro snie- go, ne dirbtinio, įspūdį.

Truffant pasakoja apie liečia fil- mavimo kompaniją, sukančią filmą Nicoje, Prancūzijos Rivieroje. Jie stato melodramą "Meet Pamela", kuriai, atrodo, nebus skirtas pasi- sekimas. Tačiau geras ar blogas filmas, jį reikia pastatyti.

O toje kompanijoje Nicoje yra gražuolė amerikietė aktorė (Jac- queline Bisset), senstas dramos herojus (Jean - Pierre Aumont) ir jo buvusi mylimoji, irgi savo amžiaus vasaros pabaigoje (Valen- tina Cortese), jaunas melėlis nu- tykiams linkęs vadovas (Jean Pier- re Leaud) ir visa eilė merginų, fil- mavimo techniku, statistų.

Truffant paberia ir suka gal pus- tuzinį ar daugiau atskirų istorijė- lių. Atrodo, lyg jis sukty tai abe- jingai ir be tikslo, o žiūrovui susi- daro vaizdas, lyg jis kartu su re- žisierium Truffant "pletkavotų" apie savo bendradarbius. Ir viskas sukasi, kaip tikrame gyvenime: kūdikio laukimas ir mirtis; viena melėis aferą baigiasi, kita praside- da, o trečioji beveik, bet ne visišk- ai, sunaikinama; gi naujosios karjeros ugdamos, o senosios sau- gomos.

Truffant visados buvo tylios komedijos meistras, ir šis jo filmas yra vienas malonumas sekti.

Filmas prancūzių kalba, su an- gliškais parašais. Skiriamas vi- siems.

Filmo pavadinimas ("day for night") yra techniškas terminas, nes "naktinės" scenos buvo suka- mos dieną — dienos šviesoje — su specialiu filtru. Filmo originalus prancūziškas pavadinimas "La Nuit Americaine" yra prancūzių terminas tam pačiam procesui — pripažini- mas savo skolas Hollywoodui.

Pažymėtina, kad JAV katalikų filmų įstaiga filmą "The Day for Night" paskelbė viena iš geriausių 1973 m. filmų. Pačia geriausia lai- ko "The New Land"

JEI JOS NORITE SIŪSTI SIUNTINIŲ DOVANAS Į LIETUVĄ IR ĮVAIRIUS USSR KRAŠTUS, naudokitės patarnavimu plačiai žinomos firmos

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.
(LICENSED BY VNESHPOSYLTORG)

VYRIAUSIA ĮSTAIGA: 1776 BROADWAY, NEW YORK, N. Y. 10019 Tel. — 581-6590; 581-7729

Siuntiniai, siunčiami per mūsų firmą, paskyrimo vietą pasiekia trumpiausiu laiku. Siuntinių pristatymas garantuotas. Visi muitai apmokami mūsų įstaigoje, gavėjas NIEKO NEMOKA.

Prie firmos skyrių yra krautuvės, jose rasite žemiausiomis kainomis pasirinkimui įvairiausių audinių, taip pat maisto produktų, odos avalynės ir kitų daiktų.

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.
Affiliated with PODAROGIFTS, INC.

Priima užsakymus butams, automobiliams, dovanų pažymėjimams, motociklams, baldytuvams, televizijos imtuvams ir įvairioms kitoms sovietinėms prekėms, kurias galite užsakyti Lietuvoje ar USSR gyvenantiems giminiams. Papildomų žinių teiraukitės mūsų pagrindinėje įstaigoje ar bet kuriame mūsų skyriuje. Atidaryta kasdien nuo 9 valandos ryto iki 6 valandos vakaro. Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 9 valandos ryto iki 4 valandos popiet.

MŪSŲ SKYRIAI

Allentown, Pa. — 126 Tilgham Street	435-1654
Baltimore 31, Md. — 1900 Fleet Street	342-4240
Brooklyn, N. Y. 11218 — 485 McDonald Avenue	467-6465
Buffalo 12, N. Y. — 791 Fillmore Avenue	895-0700
Chicago 22, Ill. — 1241 No. Ashland Avenue	486-2818
Chicago, Ill. 60629 — 2608 West 69 Street	928-2787
Chicago, Ill. 60609 — 1835 West 47 Street	376-6735
Cleveland 13, Ohio — 1628 Kellworth Avenue	771-0696
Detroit 12, Mich. — 11691 Jos Campau Avenue	365-6780
Farmingdale, N. J. — Freewood Acres Rt. 9	363-0494
Hamtramck, Mich. — 11339 Jos Campau Avenue	365-6740
Hartford 6, Conn. — 122-126 Hillside Avenue	249-6216
Los Angeles 4, Calif. — 159 So. Vermont Avenue	385-6530
Newark, N. J. — 378 Market Street	642-2452
New York 3, N. Y. — 78 Second Avenue	674-1540
New York 3, N. Y. — 141 Second Avenue	475-7430
Philadelphia 23, Pa. — 631 W. Girard Avenue	769-4507
Rahway, N. J. — 47 East Milton Avenue	381-8800
South River, N. J. — 41 Whitehead Avenue	257-6320
Syracuse, N. Y. 13204 — 515 Marcellus Street	475-9746
Trenton 10, N. J. — 1152 Deutz Avenue	392-6396
Utica, N. Y. — 963 Bleeker Street	732-7476

E U D E I K I S

DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID
Laidotuvių Direktoriai

TRYS MODERNISKOS KOPLYČIOS

4330 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852

4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas YArds 7-1741-2

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorų Asociacijos Nariai

ANTANAS M. PHILLIPS
5307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401

STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNUS
2314 W. 23rd PLACE Tel. Virginia 7-6672
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
11028 Southwest Highway, Palos Hills, Ill. Tel. 974-4410

PETRAS BIELIONAS
4548 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-8573

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN
5319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1138-39

VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE, CICERO, ILL. Tel. OLYmpia 2-1003

Svarbiau operoje muzika ar libretas?

Pokalbis su "Kaukių baliaus" dirigentu Vytautu Marijošium

Septyniasdešimtųjų balandyje Chicagos Lietuvių opera statė Giuseppe Verdi "Likimo galią" (La forza del destino). Kam anuomet Marijos mokyklos rūmuose teko vienam iš keturių spektaklių dalyvauti, tikriausiai ty atmintyje liko dirigento impozantiška figūra, kiek jina matoma priešais atdara, pilną stebuklų sceną: stambūs pečiai, vešlūs, žili plaukai, tikri, tikslūs rankų mostai. O tie, kurie turėjome laimės po paskutinio spektaklio užbaigtųjų pokylyje puotauti, atsimename už garbės stalo, pačiame centre, ramų, bet žvalų vidutinio amžiaus vyrą, jo klasiškų bruožų, greičiau aristokratiška veida, jo atvirą, savimi pasitikinčio žvilgsnį, jo entuziastišką, bet nuosaikią kalbą. Tai buvo maestro profesorius Vytautas Marijošius.

Po ketverių metų prof. Vytautą Marijošį vėl susitikime Chicagos Marquette Parko Marijos mokyklos salėje. Dabar to paties Verdi kita opera — "Kaukių balius" (Un ballo in Maschera). Šio mėnesio (kovo) 23-24 dieną spektakliuose, sekdamas jo rankoje tvirtai laikomą dirigento lazdelę, liesis devynioliktojo šimtmečio gėjų muzika, giedos choralai, dainuodami mylės, kerštus ir mirs solistai.

Maestro Vytautas Marijošius vėl mūsų dėmesio centre. Gimęs Panevėžyje prieš šešiasdešimt dvejus metus. Baigęs Klaipėdos ir Prahos valstybines konservatorijas (pastarąją laureatu). Lietuvos valstybinės operos Kaune akompaniatorius, koncertmeisteris, dirigentas, vyriausias dirigentas, meno vadovas. Muzikos studijas gilines Berlyne, Vienoje, Paryžiuje ir Romoje. Cekoslovakijos Baltojo Liūto ordino kavalierius. Hartfordo universiteto Hartt muzikos kolegijos profesorius, taikomiosios muzikos departamento vedėjas. Lietuvoje dirgavęs visą eilę operų. Daugelio simfoninių orkestrų dirigentas Europoje ir Amerikoje, prieš lietuvių publiką ir prieš svetimuji. Tai tik kelios stambenos, bet datų ir vietovių pavadinimų, iš prof. Vytauto Marijošiaus biografijos.

Prieš ketverius metus, "Likimo galios" pastatymo proga, su garbiu maistro kalbėjome Naujienose (1970.III.18). "Kaukių balius" artėjant, prof. Vytautą Marijošį vėl paprašiau, kad atsakytų į keletą klausimų. Pašnekesio rezultatus pateikiu "Draugo" kultūrinio priedo skaitytojams.

— Gerbiamasis Maestro, žinau, kad Chicago Jūsų didžiai pasiilgo. Su kokių jausmu į Chicagos Lietuvių operą grįžtate?

— Aš, deja, nežinau, kiek Chicago manęs pasiilgo, daug ar mažai. Esu pakviestas atsakingam darbui. Dirbti su Chicagos Lietuvių operos kolektyvu yra malonu. Visi stengiasi visokeriopai visu kuo prisidėti spektaklio labui. Turiu didelį pagarbos ir dėkingumo jausmą visam kolektyvui ir nerimą širdy, nes netrukus kelsime uždangą premjerai.

— Lietuvių Enciklopedijoje skaitome, jog Verdi "Kaukių balius" Lietuvoje statomas nuo 1926 metų. Toje pačioje LF, Jūsų biografijoje, išvardinta kelios Jūsų diriguotos operos, bet "Kaukių baliaus" jų tarpe nėra. Ar tikrai Jums "Kaukių baliaus" anksčiau neteko diriguoti? Jei taip, tai kodėl?

— Lietuvos Valstybinė opera turėjo kelis dirigentus, ir kiekvienas iš jų dirgavo tam tikrą sutartą repertuarą. Verdi "La forza" ir "Un ballo" Lietuvoj nedirgavau. Susirėšus su Chicagos Lie-

tuvių opera, mano repertuaras padidėjo tom dviem operom.

— Jungtinėse Amerikos Valstybėse, bent jau toliau nuo New Yorko, opera merdi, nes publika pasitenkinimo ieško kitokiuose muzikos žanruose. Labai gerai pažįstu savąjį Detroitą. Kiekvieną pavasarį savaitę čia gastroliuoja niujorkiškie Metropolitan, su visomis pasaulinio garso vokaliniėmis žvaigždėmis. Paskutinius kelerius metus gastrolių organizatoriai nebepajėgia išplatinti visų bilietų. Įdomi Jūsų nuomonė: mirs opera su šio šimtmečio pabaiga, ar galima laukti renesanso?

— Jūsų klausimas per platus, kad į jį šia proga išsamiai atsakyčiau.

Iki šio šimtmečio pabaigos liko tik 26 metai, o tai būtų tikrai per trumpas laikas operą numarinti.

Ar operos renesansas pasireiškė kokiom naujom formom, ar pažanga šioj srity būtų savotiškas grįžimas į praeitį — nesimu spėlioti.

Kodėl opera merdi? Kad Detroito neišparduoda bilietų į operos spektaklius, tai dar nereikia, kad opera merdi, nes pvz. Hartforde ar Bostone (čia jai vadovauja Sarah Caldwell) visi bilietai išperkami. Kad yra sunkumų su operos teatrais, tai yra tiesa, ir tam daug priežasčių.

Praleidus psichologinius motyvus ir tą faktą, kad meno ir apimam intelektualinės institucijos niekada medžiaginio pelno neduoda, lėšų trūkumas, nebuvimas ar neužtenkamas dėmesys ir globa federalinės ar vietos valstybių valdžios yra svarbi klūtis plėnigai ir pažangiai operinei veiklai. Privatus kapitalas laikinaiš dosnumais taip pat nedaug prisideda prie padėties pagerinimo, o komercijos genijus susidariusią padėtį puikiai išnaudoja — plokštelių pavidale prigamina menkavertiško meno, o paskui geros reklamos dėka parduoda ir pelnosi milijonines sumas.

— Kaitinant šiuolaikinę publiką dėl abejingumo operai, savaimė akys krypsta į kompozitorius, muzikos kūrėjus. Beveik visos pasaulinio garso operos buvo sukurtos 18 ir 19 šimtmečiu. Išskaičiuoti toms, kurios gimė šio šimtmečio po trisdešimtųjų metų ir

sulaukė globalinio pripažinimo, tur būt, užtelstų vienos rankos pirštų. Kodėl? Ar todėl, kad didieji kompozitoriai numojo į operas ranka? Ar gal todėl, kad operos, kaip vlynas, turi nusistovėti, iki jų vertė paaiškėja?

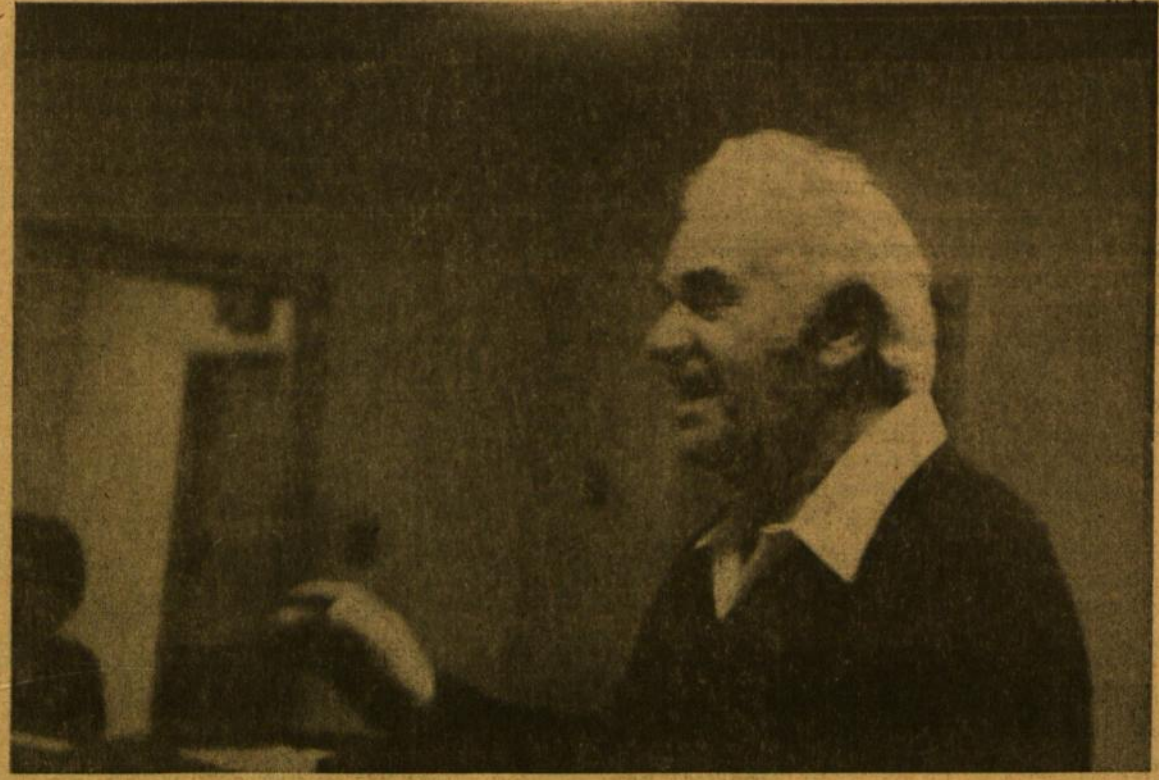
— Ar iš tikrųjų publika yra abejinga operai? Ar iš tikrųjų beveik visos pasaulinio garso operos — tai liekanos iš 18 ir 19 šimtmečio?

Leiskit paminėti tik keletą vardų iš netolimos 20 šimtmečio praeities: Alban Berg, Sergej Prokofjev, Richard Strauss, Alberto Ginastera, Hans Werner Henze, Benjamin Briten ir t. t. Globaliniam pripažinimui nemenkos negatyvios reikšmės turėjo ir dar tur antrojo pasaulinio karo katastrofa, politinė pasaulio diferenciacija ir, žinoma, mažėjantys finansiniai ištekliai. Pvz. Metropolitan opera, jei ir visus bilietus išparduoda populiariai operai, kiekvieną sykį, baigus spektaklį, turi 30,000 dolerių nuostolio. Kazin kiek nuostolio būtų, statant avangardinį, kad ir labai dėmesio vertą kūrinių?

Didieji kompozitoriai, neatrodo, jog visi ranka numoja į operas. Kad šiais laikais pasigendama labiau kūrybinio talento kompozitoriuose aplamai, o tarp didžiųjų pasigendama didesnio produktingumo operinei srity — tai tiesa. Bet pavyksiam kūriniui nebūtinai reikia nusistovėti kaip vynu. Pavyzdys šių laikų lenkų kompozitorius Pondercki. Jis tuoj pat išėina viešumon ir su pasisekimu keliauja per pasaulį.

— Chicago Lietuvių opera užpernai pastatė Kazimiero Viktoro Banaičio "Juratę ir Kastytę". Po įvykio spaudoje kilusius ginčuos, deja, teisybė mažai paaiškėjo, nes ginčijamasi buvo daugiausia dėl ambicijų, dėl principų, na, ir dėl pastatymo komponentų, esantių jau šalia muzikos. Labai įdomu, ką Jūs apie šią operą galvojate? Turi ji vilti išlikti, išsiveržti iš lietuviško geto, pasiekti didžiųjų pasaulio operų scenas, ar ne?

— Atsakysiu nuo klausimo pabaigos. Išsiveržti iš lietuviško geto galimybių nedaug, taip kaip ir Dvožako "Rusalkai" ar Rimskij-Korsakovo operom-pasakom

Siemtinio Verdi "Kaukių baliaus" dirigentas prof. Vytautas Marijošius operos repeticijų metu Chicagoje. Nuotrauka Eug. Būteño

"Car Saltan (mano operinis debiutas), "Sadko" ir t. t. Dėl Banaičio "Juratės" nesutinku su Jumis, kad "teisybės mažai paaiškėjo". Kaip žinot, buvo bent dvi teisybės, ergo ir dvi ambicijos. Kiek spėju, "Juratės" ateičiai reiktų dar trečios redakcijos, prisimenant Beethoveno "Fidelio" tris uvertiūras.

— Chicago Lietuvių operos tikslas — bent kas kelinti metai pastatyti po lietuvišką operą. Ar, Jūsų nuomone, yra viltis greitai sekančios lietuviškos operos Chicagoj sulaukti? Gal sumintumėte ir jos vardą?

— Yra ne tik viltis, bet ir netolimos ateities realybė. O vardai jau buvo skelbiami spaudoj.

— Darant kupiūras, dažnai kyla ginčai ir dėl libreto. Esu vienas iš tų, kuriems operos libretas labai mažą rolę tevidina, tad ir ginčai dėl libreto trumpinimų man nesuprantami. [Sivaizduoju, kad libretas yra labai svarbus kompozitoriui, nes jis, rašytojo-libretisto vystomai dramai muziką kurdamas, privalo kiekvieno veikėjo jausmus suprasti, kiekvieno jų vidų skirtingom melodijom išreikšti. Bet kas man, žiūrovui-

klusovui svarbu, kaip ilgai kuris herojus scenos vidury dainuos, kada, kelis žingsnius jis žengs į vieną ar kitą scenos pakraštį, kiek minučių jis nuoga kardą rodyt savo priešui, iki, viską išdavinęs, pagaliau puls jį nudurti? Man svarbiausia solistų balsai, solistų bei chorų atliekamų melodijų grožis, simfoninio orkestro muzika... Maestro, jeigu nirstate, tokią laukinę pažūrą girdėdamas, tai, prašau, apginkite libretą.

— Normaliai žmogui atsirasti šiam pasauly yra būtina visa eilė sąlygų: pirmiausia turi būti, žinoma, tėtis ir mama... na ir toliau, smulkiau neaiškinant — gyvybės užmezgimo procesų, panašiai yra ir su opera. Be libretisto ir kompozitoriaus nėra ir operos. Kas svarbiau operoj, muzika ar libretas, tam reiktų daug gerai nusistovėjusio vymo išgerti, kad klausimą išaiškintum. Faktai štai kokie (taip jau atsitinka). Pvz. suraskit blogesnę muziką kaip Hallevy "Zydė"... Surūku, bet opera turi visad didelį pasisekimą. Kodėl? Libretas puikus. Yra drama, sceniška įtampa, ryškūs, išbaigti charakterai. Dažnai, deja, kad ir geriausia muzika nelįgelbsti operos dėl blogo libreto. Tai yra li-

kimas kal kurių operų, kurias minėjau 5-tam klausime (t. y. atsakyme į klausimą apie K. V. Banaičio "Juratę ir Kastytę" A. N.). Idealas operai būtų turėti tokį konkubiną, kaip Verdi ir Boito "Otello" operoj, ar R. Strauss ir Hofmanstahl "Rosenkavalier'e".

— Prieš ketverius metus, apie Chicagos Lietuvių operos kolektyvo narius labai šiltai kalbėdamas, Jūs man pasakėte: "... tie žmonės, kuriuos apšviečia scenos šviesa, yra teatro magijos užnuodyti visam gyvenimui; net ir tuomet, kai jaučia, kad balsas ir amžius duoda save pajusti, sunkiai atsiskiria nuo atmintinių išgyvenimų scenoje". Įdomu, kaip Jums atrodo Chicagos Lietuvių operos kolektyvas šimtet? Ar radoite nuovargio žymių, ar daugiau entuziazmo?

— Ką pasakiau prieš 4 metus, galiu tą patį ir ši sykį patvirtinti. Tiesa, yra kiek nuovargio, bet yra ir jaunatviško adrenalino net ir pas gerokai subrendusius.

— Ko galime tikėtis šiame, regis, kiek sutrumpintame "Kaukių balius"?

— Iš kur Jūs žinot apie su-

Rečitalis ir premjera

(Atkelta iš 5 pusl.)

ne vaisto jimo pobūdžio rečitalyva atliko L. Baltrus.

Nebyliai vaidino už užuolaidos moterų šešėliai, priešakinėje scenoje — vienas vyriškis (menininkas) ir du vaikučiai veikalio gale. Iš viso netrūko įvairių, kukliomis, bet taikliomis priemonėmis pasiektų scenos efektų. Sprendžiant pagal programos tekstą — buvo ir čia tam tikras, lyg traagiškai dramatinis turinys. Ar jis apčiuopiamai išryškėjo klausytojui-žiūrovui, aiškaus atsakymo neturėčiau. Išpūdis buvo greičiau šaltai abstraktus, o ne konkrečiai šiurpus, kokį prisimename iš plačiai muskambėjusio "Maro" ir kitų pirmutinių D. Lapinsko pastatymų. Atėjo mintis: panašaus tipo sceniškam uždavinimui reikalinga arba žymiai puošnesnio pastatymo, arba, kaip tai yra kai kuriuose TV filmuose — kuklus sceninis apipavidalinimas turėtų būti kompensuojamas ypač ryškia vaidyba. "Laimos, arba menininko ir jo modelio" atveju esamomis sąlygomis pasiektas bendras išpūdis vis dėlto laikytinas patenkinamu. Aiškesnių nuomonių čia tepateikia scenos žinovai.

Koncerto metu jaunimo centro salėje matėsi daug mūsų kultūrininkų; bendras klausytojų būrys galėtų būti žymiai gausesnis.

trumpinimus? O gal gi jų visai nėra, gal visą operą pateiksim "pagaidžiul", kaip vienas talentingas žurnalistas buvo išsireiškęs per pirmą pasimatymą su manim "Likimo galios" proga.

— Ar yra viltis, kad Jūs būsite dažnesniu, negu kas ketveri metai, Chicagos Lietuvių operos dirigentu?

— Tik viena galinga Operos valdyba gali į tą klausimą atsakyti.

(Alfonsas Nakas) 1974.III.6

Dariaus Lapinsko pastangas lydi nagingumo ir fantazijos pergale

Kovo devintos spektaklis Jaunimo centro scenoje

S. AUKŠTAITIS

Darius Lapinskas Chicagos lietuvių sceniniuose akiračiuose reikišiasi tokiu metu, kai per didelės ambicijos (ir, deja, žymiai menkesni pajėgumai) slopina (jei ne-numarino?) net pačią teatrinio veiksmo sąvoką. Kai kūrybiniam eksperimentui atsvara tesudaro retomis progomis teikiama, pigios reklamos būgninimų anonsuojami diletantų bekraujai vaidinimai. Išimti tesudarė Barausko — Kelečiaus linksnoki "lazzi" (lietuviškai tariant, smagios išdaigos), kur vyravo ne teksto atpašakojimas, o kunkuliuojanti dinamika.

Susidariusioje atmosferoje Dariaus Lapinsko formalizmas, t. y. spektaklio formos turinui priešpastatymas, eiliniuose žiūrovuose sukėlė net aštrias nepasitenkinimo reakcijas. Nes vieton įprastų raugintų agunkų, šaltienos ar bulvinių blynų publikai buvo patiekiami neatpažįstami moliuskai ar paspingintos gyvačių uodegos, verčiant užsigerti kengūros pienu su lakios vaizduotės priemaišų kokteilium. Ir be pageidaujamo aiš-

kauts turinio bei išganingos tendencijos!

Kovo devintos vakarė Darius Lapinskas parodė ne eilinį kūrybingumą ir nagingumą: buvo muzikinio opuso autorius, veikalo "Laima, arba menininkas ir jo modelis" scenarijaus sudarytojas, dekoracijos eskizo kūrėjas ir techniškas scenovaizdžio gamintojas (atseit, stalius, tapytojas, planuotojas ir t. t.). Be to, rodėsi ir kaip dirigentas, diktavęs dainininkui įstojumus, imantriai įprastais ir nelauktais būdais žadines rojalio stygas, kontroliavęs užkulisinius garsų efektus.

Veikalu ir vaizduotės šakotumu bei ekspansija D. Lapinskas šias eilutes rašančiam asocijuojasi su rašytoju Julium Kaupu. Ypač šio muzikiniai — sceninio opuso pasakišku, atitrauktu pavidalu. Veiksmai, kuriame įpinami specialiuose ekranuose šešėlių epizodai, lėlių teatro finalinis (labai vykęs) fragmentėlis, visai akcijai talkino tenoras Leonas Baltrus. Programoje atspausdintas libretas (matyt, irgi paties Dariaus Lapinsko parašytas) sceninio paruošimo įkarštyje vaizduotė nu-

lydėdavo į naujus galimumus. Nuo to gal nukentėjo dominuojantis vaidinimo stilius, betgi su teikė spektakliui nelaukiamą, įdomų veiksmingumą.

Nei garsiniuose, nei programoje nesuminėti penki ar šeši personažai (akylūs reporteriai, tikiuosi, šią spragą sėkmingai užpildys). Savo rolėse ir menininkas ir magikas ir artistas įkvėpėja realiuose bei šešėliniuose įtarpuose pasirodydavo, jausdami atsakingumą ir džiaugdamiesi pavestais uždaviniais.

Tenka nemuslėpti, kad "Laima" buvo pats brandžiausias garso bei vaizdo spektaklis, kurį paruošė talentingas D. Lapinskas.

Iš Lietuvos išvežtas dešimtmėtis berniukas menininkai išaugo Vokietijoje ir Amerikoje. Siandien yra žinomas kaip pianistas, kompozitorius ir muzikos pedagogas. Jo scenai aistra gimė, matyt, muzikinių studijų metu. Norisi spėti, jog technikos yra prasimokęs iš Stuttgart'o matytų vaidinimų, kai gilino išsimokslinimą Vokietijoje. Šiaip yra visiškai originalus, linkęs scenoje pirmenybę teikti formai, neretai atsižadėda-

mas net vadinamos logikos ar pasikeitimo vaidinimo temos, bet kiekviename paruostam spektaklyje duodamas spindinčius ir menininko vertus teatrinis momentas, kurių gali pavydėti net kūrybiškai potencialus režisierius.

Kovo devintos scenai duoklė Darius Lapinskas lyg ir atžymėjo keturiasdešimties metų brandumą bei karštą kūrybingumą.

ODETOS PIRMAUJANCIOJI DRAMA

Lietuvių enciklopedija išskliausiu gabaus amerikiečių dramaturgo Clifford Odets drama laiko "Awake and Sing", ir šis veikalas kovo mėnesį pastatytas Chicagos teatre (56 gatvė ir Harlem) Forum. Kaip teisingai enciklopedija pažymi, vaizduojama miesčioniškoji šeima vertybių perkainojimo periode. Kryžiuojasi savanaudiškumas ir idealizmas, konservatyvus patogumų ir turto ieškojimas su nauju altruizmu, tradicinė šeima su jaunuolišku veržimusi iš jos saity. Visa tai labai ryškiai scenoje pavaizduota, kai šiame pastatyme turima didelio patyrimo režisierius W. Pullinsi, tokia patyrimu centrinė aktorė kaip Charles Mayer ar filmų aktorius Gordon Oas-Heim.

Pastatymas čechoviškai ramus, bet intriguojantis, įgudusių aktorių pravedamas. Pramoginio smagumo beiškančios publikos pastatymas daug nepatraukia, bet tiems, kurie teatre ieško prasmingumo, duoda gausiai medžiagos pagalvoti, deja, medžiagos kontraversinės, nes Odetso marksininiai polinkiai ir čia, nors neaštriai, prisiveržia.

Darius Lapinskas Nuotr. V. Maželis